

Днес в броя

Определиха тримата таланти, които ще представят България на най-големия конкурс за гимназисти в света – Regeneron ISEF

Доц. д.н. Мариана Борукова, председател на Българската асоциация „Спорт за учещи“: „Основната ни цел е да ангажираме повече деца със спортни дейности. Искаме да въведем и образователна част във финалните етапи на Ученическите игри“

Гл.ас. д-р Тервел Пулев в Студио „Аз-буки“: „Един от най-ценните уроци, които получих, е, че животът е училище. Каквото и да съм правил, съм полагал усилия да продължавам да се развивам. Стремя се да вървя нагоре и да бъда над средното ниво“

АЗ.БУКИ

Четете ни на www.azbuki.bg

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Вестникът е правопреемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Брой 5 (1750) 5 – 11 февруари 2026 г. Година XXXV. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г. Цена 1,10 € / 2,15 лв.

Снимка Олег Попов

Министър Красимир Вълчев и началникът на РЮО – София-град, г-р Елеонора Лилова (вдясно) откриха новия STEM център „Вселена“ във 2. СУ „Емилиян Станев“, чиито 8 зали са разположени на два етажа

Стимулират публикации в световните бази данни

Националната програма на МОН продължава от 2026 до 2029 г. и се финансира със 7,5 млн. евро

Стимулиране на публикационната активност на научноизследователския състав и повишаване броя на научните публикации в авторитетни научни списания, реферирани или индексирани в световните бази данни Web of Science и Scopus, както и насърчаване на културата на споделяне на научна информация с отворен достъп и възприемането ѝ като стандартна практика от научноизследователската общност. Това са целите на Националната програма „Стимулиране на публикационната активност в авторитетни международни научни списания и отворения достъп до научна информация – 2“, която е публикувана за обществено обсъждане до 27 февруари. Тя ще се реализира в периода 2026–2029 г. и ще бъде подкрепена със 7,5 млн. евро.

Финансирането на Програмата за 2026 г., 2027 г. и 2028 г. е по 2,5 млн. евро. Допустими бенефициери по Програмата са висшите училища и научните организации в страната с програмна акредитация за образователна и научна степен „Доктор“ от Националната агенция по оценяване и акредитация, които разполагат и с профил в Българския портал за отворена наука. Отпускането на средства по Програмата се извършва от МОН на принципа на споделено финансиране, т.е. необходимо условие за участие е научните организации или висшите училища да имат и да прилагат вътрешни механизми и правила за стимулиране на публикационната активност на научноизследователските си

колективи, както и на отворения достъп до научна информация. Средствата по Програмата ще се разпределят към бенефициерите пропорционално на броя на научните им публикации за предходната година в издания, индексирани в световните бази данни Web of Science и Scopus и попадащи в системата от квартали. За изследователи от БАН се премира само публикации от първите два квартали – Q1 и Q2. Програмата е разработена в резултат на успешно реализираната в периода 2021–2025 г. НП „Стимулиране на публикационната активност в авторитетни международни научни списания и отворения достъп до научна информация“.

На стр. 2

Изкуственият интелект влиза в часовете

Изкуственият интелект трябва да се въведе като елемент в новата образователна среда, в която водещ принцип е балансът между използването му за подкрепа на учебния процес и съхраняването на способностите, присъщи на естествената интелигентност – да възприемаме, разбираме и превръщаме информацията в трайно знание и личен опит. Това е записано в публикуваната за обществено обсъждане визия на Министерството на образованието и науката за въвеждане и използване на изкуствения интелект в българското училищно образование.

В документа се подчертава, че отлагане на въвеждането му в образователния процес би означавало подрастващите да го използват без етична рамка и целенасочено педагогическо ръководство.

Представената визия надгражда подготовките от МОН преди две години Насоки за използване на изкуствения интелект в образованието. С тях България се нареди сред първите държави, които подготвиха подобен документ.

Настоящата визия представя дългосрочен подход и очертава рамка за целенасочено, балансирано и отговорно интегриране на изкуствения интелект в училищното образование, като основен принцип е съхраняването и развитието на човешкото мислене, критичните умения и водещата роля на учителя.

В изпълнение на представената визия Министерството на образованието и науката си поставя няколко основни цели:

- да оптимизира действащите учебни програми или да разработи нови по всички предмети, така че в тях постепенно и смислено да се интегрират съдържание и дейности, свързани с ИИ;
- да осъществи мащабна национална програма за въвеждаща и поддържаща квалификация на учителите за работа със и чрез ИИ;
- да предостави методически насоки за ползване на ИИ в образованието, обединени в единен образователен ИИ хъб, включително за разпознаване на грешки, халюцинации, алгоритмични предразсъдъци, социален инженеринг и подвеждащи внушения в отговорите на ИИ;
- да адаптира и интегрира утвърдени международни дигитални инструменти и ИИ платформи, както и да стимулира създаването и използването на български такива.

На стр. 4

Списание „Обучение по природни науки и върхови технологии“ вече е част от европейската база данни ERIH +

Списание „Обучение по природни науки и върхови технологии“ на Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“ премина успешно процеса на оценка и вече е официално индексирено в европейската база данни ERIH+ (European Reference Index for the Humanities and Social Sciences).

Включването на списанието в най-авторитетния индекс на научни списания в

областта на хуманитарните и социалните науки в Европа е признание, което потвърждава спазването на строги критерии за научно качество, редакционна независимост и прозрачен процес на рецензиране.

Индексирването в платформата ERIH+, както и предоставянето на отворен достъп до архива на списанието ще направи научните статии лесно откриваеми и ще осигури по-широка видимост на авторите

в международното научно пространство.

Списание „Обучение по природни науки и върхови технологии“ се реферира и индексирва още в специализираната база данни Chemical Abstract Services (CAS), мултидисциплинарните научни бази данни, предоставяни от платформата EBSCOhost (Academic Search Alumni Edition, Academic Search Elite, Central & Eastern European Academic Source, Education Source), и ре-

позиториума Central and Eastern European Online Library (CEEOL).

Списанието е включено и в най-големия и авторитетен международен индекс за периодични издания Ulrichsweb, в Google Scholar и BASE (Bielefeld Academic Search Engine), както и в Националния референтен списък (НРС) на съвременни български научни издания с научно рецензиране. **АЗБУКИ**

Четенето на глас не трябва да се подценява

Снимка БТА

Директорът на Института за български език проф. Светла Коева представи резултатите от проекта

Диляна КОЧЕВА

Когато един текст се чете на глас, децата го разбират по-добре. Това показват контролни въпроси след четене наум и на глас в рамките на изследване по международния научен проект „Оценка на уменията за четене и разбиране в начална училищна възраст в България и Италия“, резултатите от който бяха представени в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“.

Проектът се реализира в рамките на сътрудничеството между Българската академия на науките и Националния съвет за научни изследвания на Италия (CNR) и е финансиран от двете институции. В него участва Институтът за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ – БАН, като ръководители на научните екипи от двете страни са директорът на родната научна институция проф. Светла Коева и проф. Вито Пирели от Италия.

„Това изследване ни помогна да проследим и съпоставим уменията за четене при ученици от Италия и България“, каза проф. Светла Коева при представянето на резултатите от проекта.

За изследването са използвани едни и същи текстове. Те първо са били съставени за целта на проучването на италиански и след това са преведени на български език. В проучването са оценявани сложността на текста, скоростта на четене и тактилни данни.

„Ако пръстът следи текста плавно, е знак за четене с разбиране, ако пък движенията са по-хаотични, това означава, че когнитивните процеси са затруднени“, отчитат от екипа на проекта. Проследяването на текста позволява на детето да се фокусира върху това, което чете.

„Четенето на глас не трябва да се подценява“, посочи още проф. Светла Коева. Резултатите дават доказателства на какво трябва да обръщат внимание учителите в училище и родителите у дома. Анализите на обработените данни показват, че четенето на глас е силно препоръчително, особено в началния етап, тъй като по този начин се стимулират едновременно слуховото и зрительното възприятие и уменията за фокусиране върху текста. Препоръчва се тази практика да се прилага по-широко в процеса на обучение, както и да се насърчават учениците да четат на глас и вкъщи.

Проф. Вито Пирели посочи, че методът чрез проследяване на текста с пръст по екрана на таблет се прилага в Италия при деца и възрастни, засегнати от различни заболявания. И помага за преодоляване на различни дефицити.

Основната цел на проекта е изследване на уменията за четене и разбиране при децата в начален етап на обучение чрез задълбочено проследяване на процесите на възприемане и осмисляне на писмен текст. Проучването обхваща ученици от България и Италия и предлага сравнителен анализ на езиковите умения в двете образователни системи.

Проектът се осъществява в тясно сътрудничество с 21. средно училище „Христо Ботев“ в София, което предоставя реална образователна среда за приложение на разработените мултимедийни методи за изследване. Приложени са 244 сесии, като учениците са отговорили на 464 въпроса.

Онлайн платформа на МОН подготвя за изследването PIRLS

Виртуалното пространство може да бъде използвано в училище или самостоятелно

В специална онлайн платформа четвъртокласниците могат да проверят уменията си за решаване на задачи, включени в международни изследвания от типа на PIRLS. Интерактивните упражнения имат за цел опознаване на формата, видовете текстове и начина на работа при световните проучвания на четивната грамотност и ще бъдат предоставени на всички училища, съобщава Пресцентърът на МОН.

Платформата е разработена от Института по образованието по Националната програма „Умения на фокус“ в съответствие с подхода и философията на международните изследвания. Основната част от задачите акцентират върху четенето с разбиране, ориентирането в текст, извличането и интерпретирането на информация, както и върху съвременните дигитални форми на работа с текст.

Виртуалното пространство може да бъде използвано в училище или самостоятелно, като част от работата с четивни задачи. Упражненията не са подготовка конкретно за PIRLS, а възможност за спокойна и достъпна среща с различни видове литературни и информационни текстове, интерактивни въпроси и дигитална навигация в текста.

Платформата подпомага както учениците, така и учители и родители, представяйки им вида на съвременните задачи за четене, които се използват в международни изследвания.

Към момента в нея са достъпни две упражнения, насочени към четвъртокласниците. В първото учениците трябва да прочетат текста за Мейси и нейната специална червена

Снимка Пресцентър на МОН

PIRLS 2026 ще се проведе тази година сред четвъртокласниците в 150 училища в различни региони на страната

кокошка и да отговорят на 16 отворени и затворени въпроса. Второто упражнение е озаглавено „Загадката на гигантския дъб“ и децата трябва да разкрият неговата тайна и да проверят какво са научили. В него са включени 14 въпроса.

Когато ученикът отговори на затворен въпрос, веднага научава дали е дал правилен отговор. При затворените въпроси са посочени правилните отговори и примери. За всяко упражнение са необходими по 40 минути.

Международното изследване PIRLS 2026 ще се проведе тази година сред четвъртокласниците в 150 училища в различни региони на страната. За пръв път над 4000 ученици ще решават тестове на лаптопи. За целите на националното срав-

нително изследване допълнително ще бъдат избрани други около 1200 четвъртокласници, които да участват в изследването със задачи на хартия.

Онлайн платформата ще допринесе за повишаване на информираността, прозрачността и разбирането на международните образователни изследвания, както и за насърчаване на интереса към четенето и осмисленото общуване с текст още в началния етап на образование. Виртуалното пространство ще се развива и допълва поетапно с нови интерактивни задачи, което ще разширява възможностите за опознаване на различни типове текстове и въпроси и ще подкрепя устойчивото ѝ използване в образователната практика. **АЗБУКИ**

Стимулират публикации...

От стр. 1

По нея е отчетено нарастване с 8,16% спрямо 2021 г. на броя научни публикации на българските висши училища и научни организации в списания, реферирани или индексирани в световните бази данни, както и нарастване от 10% на броя научни публикации с отворен достъп.

Очакванията са новата програма да допринесе за процентно нарастване на двата показателя спрямо

предходната календарна година. Делът на подкрепените изследователи с допълнително трудово възнаграждение, награди или други финансови стимули за авторство на научни публикации в списания, реферирани или индексирани в световните бази данни Web of Science и Scopus, по отношение общия брой изследователи на съответната научна организация или висше училище също се очаква да бъде по-голям. **АЗБУКИ**

Трима млади таланти отиват на световен форум в САЩ

Още пет разработки са отличени в тазгодишното издание на „Панаир на науката и иновациите“

Стела МАРИНОВА

Трима млади учени – двама ученици от Софийската математическа гимназия „Паисий Хилендарски“ и един от Природо-математическата гимназия „Васил Друмев“ във Велико Търново, ще представят страната ни на най-големия конкурс за гимназисти в света, свързан с наука и инженерство – Regeneron International Science and Engineering Fair (Regeneron ISEF, Международен панаир на науката и инженерството). Те бяха определени по време на тазгодишното издание на „Панаир на науката и иновациите“ – част от Националната програма „Образование с наука“, от жури с председател доц. д-р Димитър Младенов.

Дванадесетокласничката Божидара Пухалева от Софийската математическа гимназия е избрана да представи страната ни на Regeneron ISEF, който ще се проведе във Финикс, Аризона, от 9 до 15 май 2026 г., със своя проект „A Machine Learning Pipeline for Gene Regulatory Network Inference: A Case Study on Protamines“.

„Проектът е в областта на биологията. Божидара се опитва компютърно да определи връзки в генните регулаторни мрежи, като се фокусира върху размножителните качества. Разработката ѝ е от значение за ветеринарната медицина и респективно за животновъдната промишленост“, обясни за „Аз-буки“ д-р Константин Делчев от Института по математика и информатика – БАН.

Той отбелязва, че ученичката разработва проекта си с подкрепата на млад учен от Института по биология и имунология на размножаването „Акад. Кирил Братанов“ – БАН. „Целта на Програма „Образование с наука“ е да насърчи научноизследователските организации да подкрепят ученици и училища“, подчерта д-р Делчев.

Още един възпитаник на СМГ ще участва в престижния конкурс – Никола Веселинов от XI клас. Д-р Делчев посочва, че той е един от двамата български участници, които преди няколко седмици са избрани да участват в престижната шестседмична изследователска школа за ученици Research Science Institute (RSI 2026), която ще се проведе в периода юни – август в Масачузетския технологичен институт, САЩ.

Проектът на Никола Веселинов – „Разрешимост на уравнения в елементарни функции“, е в областта на алгебрата. „Никола Веселинов усвоява добре теорията, работи плодотворно с голям интерес към математиката. Скоро не сме виждали ученически резултати в подобна област. Ще бъде интересно как ще продължи да се занимава. Предстоят му натоварени месеци, защото ISEF е през май, а RSI – в периода юни – август“, посочва д-р Делчев.

Третият ученик, който ще представи проекта си в Аризона, е Стефан Куюмджиев, който е XII клас в ПМГ

Жури с председател доц. д-р Димитър Младенов определя отличените на тазгодишното издание на „Панаир на науката и иновациите“

– Велико Търново. Той ще участва с проекта „Per-Axis Weight Deltas for Frequent Model Updates“.

„Стефан работи в сферата на изкуствения интелект. Неговият проект показва обещаващ, лесен и удобен от гледна точка на стойност на ресурсите начин за фино настройване на големи модели изкуствен интелект“, обяснява д-р Делчев.

Той отбелязва, че това е вторият представител на гимназията във Велико Търново, който ще участва в престижното състезание. Негов предшественик е Делян Бойчев. Любопитното е, че двамата работят и с един и същ изследовател – Радостин Чолаков.

Няколко месеца по-рано Стефан представя доклад на NeurIPS – една от най-реномираните научни конференции за изкуствен интелект в света. Тогава той получава подкрепа от гимназията си и от Програма „Образование с наука“.

В тазгодишното издание на „Панаир на науката и иновациите“ са отличени още пет разработки.

Лауреатката на ISEF 2025 и RSI 2025 Димана Праматарова (XII клас, МГ „Акад. Кирил Попов“ – Пловдив) ще получи финансиране за участие в научна конференция, свързана с нейната разработка „On Weighted and Bounded Multidimensional Catalan Numbers“.

„Проектът на Димана Праматарова е продължение на разработката ѝ от RSI. Тя е лауреат от RSI и отличен математик с високи способности. По този начин се надяваме да премине в професионалната сфера, като започне да работи наравно с нас“, посочва д-р Делчев. Ученичката и нейният научен ръководител ще изберат кой е най-подходящият форум за представяне на нейния труд.

Деветокласничката в Математическата гимназия в Пловдив Никол Николова печели правото да се представи на Luxembourg Science Expo с проекта „Изследване на редици на Де Бройн с параметри и техните свойства“. Тя получи и наградата на American Psychological Association.

Отличен е и Мелих Осман от XI клас в СУ „Васил Левски“ в Ардино. Той получава наградата на Society for in Vitro Biology за своята разработка „Антиоксидантна и антивирусна активност на флавоноидите от растения от род Cuscuta“. Младежът работи по проекта си съвместно с Биологическия факултет на Софийския университет. Д-р Делчев припомня, че в предходни години е имало отличени от Лясковец, Карлово, Барутин.

„Младежи, които са достатъчно усърдни и активни, имат възможност да са сред най-добрите в България, а и на международно ниво. Най-важно е да полагат систематичен труд с подходящ научен ръководител“, казва още събеседникът ни.

В тазгодишното издание на „Панаир на науката и иновациите“ бяха връчени още две отличия. Наградата на Ricoh за устойчиво развитие е връчена на Мая Баналиева и Яна Христова от МГ „Д-р Петър Берон“ – Варна, с проекта „AmphiRover“. Наградата на Yale Science and Engineering Society получават Николай Иванов (МГ – Варна) и Елена Йорданова (МГ – Русе) за своя проект „Photometrical Investigation of Gravitationally Interacting Galaxies“. Д-р Делчев отбелязва, че двамата млади астрономи са част от изключително активна общност на астрономи за работа с ученици. Младежите вече имат и публикувани резултати от своята научна дейност.

Кампания на Института за български език – БАН и в „Аз-буки“

Мисли успешно, пиши правилно!

Михаела МОСКОВА*

В съвременната комуникация успехът често се измерва чрез финансови категории, а езикът на рекламите, мотивационните послания и онлайн съветите се стреми да бъде въздействащ и категоричен. Затова не е изненадващо, че все по-често срещаме изрази като: *Продай имота си печеливши!; Мисли печеливши! Правилни ли са те?*

На пръв поглед тези формулировки звучат мотивиращо, но крият един съществен езиков проблем: в съвременния български книжовен език думата *печеливши* не функционира като наречие. Тя е форма за среден род на прилагателното име *печеливиш*, което се употребява като част от именно сказуемо, определение или сказуемо определение, например: *Билетът е печеливиш; Взехме печеливиш решение; Специалистите определиха стратегията като печеливиша*. Можем да се убедим в това, като направим справка в „Официалния правописен речник на българския език“ онлайн.

В ежедневието наречието *печеливши* се използва като експресивен вариант на изрази, които носят значението ‘с печалба’, ‘изгодно’, ‘успешно’, ‘в твоя полза’, ‘по начин, който носи печалба’. За да бъдем обаче едновременно убедителни и граматично коректни, следва да избягваме употребата на *печеливши* като наречие и да предпочитаме други лексикални средства със сходно значение.

*Д-р **Михаела Москова** е главен асистент в Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ към Българската академия на науките.

В Кюстендил:

Повече ученици се завръщат от чужбина

Северина ДИМИТРОВА

Броят на учениците, завърнали се от чужбина, нараства, отбеляза началникът на РУО – Кюстендил, Мая Стойчева на заседание на Областния координационен съвет.

В същото време, все повече деца остават извън образователната система още преди да стъпят в I клас – тревожна тенденция, за която алармират институциите в Кюстендил. Основната причина е, че родителите отказват да запишат 4-годишните в детски градини или да ги ваксинират.

По време на срещата от Регионалната здравна инспекция в града информираха, че 97,53% са ваксинираните деца за хепатит Б и туберкулоза. Това са първите две задължителни ваксини. До края на февруари ще има по-конкретни данни за обхвата на ваксинираните. Притеснителното е, че в последните години се наблюдава тенденция родителите да отказват ваксиниране на децата си, алармират от РЗИ.

Началникът на РУО – Кюстендил, съобщи, че 16 екипа работят на терен, като най-големият обхваща ромския квартал „Изток“ в Кюстендил. „Полагаме огромни усилия, но резултатите невинаги са положителни“, каза Стойчева. От проведените 471 посещения на адрес екипите не са открили 343 деца и ученици. Само 3 деца са записани за първи път след обхвата, а 2-ма ученици се връщат повторно след отпадане.

Проектът „Образование без граници“ подпомага усилията на институциите чрез медиатори, които работят за връщане на незаписаните и отпаднали деца в училище. От РУО посочиха, че това партньорство е ключово за ефективния обхват.

Областният управител инж. Методи Чимев призова да не спират усилията за връщане на всяко дете в училище. По думите му, случаите са различни и е важно да се постави акцент върху индивидуалната работа с всяко семейство и всяко дете.

„Трябва да се подхожда с разбиране и да се изгражда и достъпна среда за децата в неравностойно положение в училищата“, каза още областният управител. Един от начините за това са националните програми за развитие на образованието, като тези за 2026 г. в момента са за обществено обсъждане.

Чрез НП „Осигуряване на съвременна, сигурна и достъпна образователна среда“ може да се кандидатства за осигуряване на финансиране на всички държавни образователни институции за адаптация, като междуременно се осигурява и частичното финансиране за общински образователни институции с цел подпомагане на ограничените им бюджетни възможности.

Снимка Програма „Образование с наука“

България и 55. СУ се гордеят с Димитър Кисимов

Шампионът на двойки на Откритото първенство на Австралия при юношите е редовен ученик и постига добри резултати

Стела МАРИНОВА

Седемнадесетгодишният Димитър Кисимов триумфира с титлата на двойки при юношите на Откритото първенство на Австралия и написа нова златна страница на българския тенис в турнирите от Големия шлем. Талантливият младеж и неговият партньор Конър Дойг (ЮАР) победиха във финала представителите на домакините Имерали Ибраими и Купър Коуз с 6:3, 6:4. На летище „Васил Левски“ Димитър бе посрещнат с възгласи „Шампионе“ от много свои съотборници, приятели, съученици и представители на столичното 55. СУ „Петко Каравелов“, сред които е и директорката Тания Панчева.

„Много се гордеем с Димитър. Успехът му е радост не само за 55-о училище, а и за цялата страна. Очакваме занапред тепърва да ни радва с нови покорени върхове в световния тенис“, заяви с вълнение пред „Аз-буки“ Панчева.

С нея на летището са целият клас на Димитър, както и класният му ръководител Даниела Генова. Завладени от еуфория, представителите на 55. СУ поздравяват 17-годишния талант за успеха и му пожелават да е жив и здрав и да продължава напред.

„Имам голяма подкрепа от всички мои съученици, приятели и роднини и от цяла България. Това означава много за мен. Благодарен и щастлив съм. Да спечелиш титла от Големия шлем, е уникално усещане. Горд съм!“, каза пред репортери шампионът, след като кацна на родна земя.

Седемнадесетгодишният талант споделя,

че са вярвали, че могат да стигнат до финала. С подкрепата на неговия треньор и на този на партньора му са направили добри стратегии, които са помогнали за доброто представяне на турнира. Споделя, че най-трудният момент е бил преди двубоя за титлата, както и първите геймове от финала, но след като овладяват емоциите, се справят.

Тази година Димитър ще продължи да играе при юношите, но ще участва и при мъжете. „Главната ми цел е сингълът. Искам там да се представям по-добре. Моята мечта е да спечеля Голям шлем при мъжете на сингъл и да съм в топ 10 на световната ранглиста“, споделя младият талант. Вдъхновен е да постигне успехите на Григор Димитров и да влезе сред първите трима в ранглистата като него, а защо не и да се изкачи на върха.

Снимка Тенис клуб „Про Спорт“

Димитър Кисимов бе посрещнат на родна земя с възгласи „Шампионе“ от много свои съотборници, приятели, съученици и представители на столичното 55. СУ „Петко Каравелов“, чийто възпитаник е талантливият младеж

Димитър е ученик в XI^A клас с профил „Софтуерни и хардуерни науки“. И не само постига впечатляващи успехи в световния тенис. За него образованието е приоритет. Младежът е редовна форма на обучение и постига добри резултати в 55. СУ „Петко Каравелов“.

„Димитър е много добър ученик, старее се много. Успехът му е много добър. Специфичното за него е, че е ученик в редовна форма на обучение. Това го отличава от останалите спортисти. До обяд е на училище, като не пропуска нито един час, освен ако не е на състезание. Следобед е отдаден на спорта и тренира. И през нощта учи“, споделя с гордост за своя възпитаник директорката Тания Панчева.

Отбелязва още, че за Димитър и за него-

вите родители е важно младият тенисист да получи добро образование успоредно с развитието на спортната кариера. „Той държи да е в училище със съучениците си. И е изключително трудолюбиво, дисциплинирано и скромно момче“, подчертава директорката.

През октомври 2025 г. от столичното училище връчват и специален плакет на Димитър в знак на признание за неговите спортни постижения. Това става, след като юношата триумфира с титлата на сингъл на турнир от категория J200 на ITF, проведен в Мула, Турция.

Любопитен факт е, че през лятото на 2025 г. участва на емблематичния турнир „Уимбълдън“, където отпада от своя бъдещ партньор на двойки Конър Дойг, с когото спечелиха Откритото първенство на Австралия.

Изкуственият интелект влиза в часовете

От стр. 1

В изпълнение на визията МОН подготвя и план за действие за следващите години, като ще се приемат и предложения за дейности, които да бъдат включени в него.

Във визията се очертават пет водещи направления за действие на МОН.

Познание „за“ изкуствения интелект

Познанието „за“ изкуствения интелект не може да се овладее в един урок, а е непрекъснат образователен процес, който учи децата не само какво може и прави той, а и как да мислят, да анализират, да се съмняват, когато го използват, се посочва във визията. Те трябва да придобият знания как да формулират точни и смислени задачи за ИИ, за да се получат надеждни и полезни отговори.

Учениците трябва да разберат, че ИИ може да генерира достоверно, но грешно съдържание (халюцинации), че може да възпроизвежда полови, етнически и културни предразсъдъци, заложили в данните, че може да бъде използван за социално инженерство, плагиатство, създаване на фалшиви новини и дълбоко манипулирани аудио- и видеоматериали. В този смисъл познанието за ИИ обхваща и въпросите за етиката, сигурността и авторските права.

Освен това запознаването с ИИ трябва да се постига постепенно, като е възрастово и предметно обвързано. В начален етап децата трябва да разбират, че той е „умен компютър“, който помага, но понякога грешни и трябва да бъде проверяван. В прогимназиалния етап трябва да го схващат като система от алгоритми и модели,

които откриват закономерности и предлагат решения, но са ограничени, поради което допускат грешки. А в гимназиалната степен да навлизат в технологичните и етичните измерения – данни, машинно и дълбоко обучение, киберсигурност, оценка на достоверност.

Познанието за изкуствения интелект трябва да бъде вградено в учебните програми съобразно няколко принципа – интердисциплинарност или учене „за“ и „чрез“ ИИ по различни предмети, поетапно усвояване на ИИ грамотност и развиване на компетентности, практическа насоченост – учене чрез примери от реалния живот и професиите, гъвкавост и устойчивост – учебно съдържание, което може да се актуализира, но стъпва върху стабилни базови знания.

Познание „от“ изкуствения интелект

Използването на ИИ като източник на информация и посредник в процеса на придобиване на знания налага неговото последователно интегриране в учебните програми по класове и предмети.

В STEM предметите изкуственият интелект може да се използва за създаване и изпълнение на задачи, визуализации, симулации и анализ на данни. По български език и литература, история, философия и гражданско образование – за развиване на критическо мислене чрез сравняване на отговори на ИИ с реални източници и разпознаване на манипулативни и непълни твърдения.

По чужди езици ИИ може да бъде партньор в диалозите и коректор. В изкуствата

може да се прилага за анализ и съпоставка на човешко и алгоритмично творчество и обсъждане на проблеми, свързани с авторството. А по технологии и предприемачество – за генериране на идеи, решаване на практически задачи и моделиране на продукти.

ИИ в подкрепа на учениците

Основно предизвикателство е образователната система да интегрира изкуствения интелект като средство за задълбочаване на мисленето и мултипликатор на знания, а не като източник на бързи отговори.

За целта ще се създадат необходимите условия в училищна среда ИИ да се използва по структуриран начин, чрез утвърдени платформи и под ръководството на учителя, така че да подкрепя експерименталното, иновативното и проектно базираното учене, без да замества мисловно-познавателното усилие на ученика или на класа.

И още – децата трябва да са подготвени, че ИИ може да стимулира емоционална привързаност към персонализирани асистенти, които са способни да имитират емпатия и човешки тон и така да се възприемат като доверен „приятел“. Поради това от първостепенна важност е целенасоченото обучение на ученици и родители за разпознаване на подобни ситуации.

ИИ в подкрепа на учителите

От ключово значение за изграждането на познанието за ИИ е учителят да бъде в ролята на постоянен водач на ученика. А това изисква самият той да притежава ИИ грамотност – едновременно знание

за технологиите и умение да извлича информация и да подпомага процеса на създаване на знание с тяхна помощ. Това изисква целенасочена въвеждаща и поддържаща квалификация, като благодарение на придобитите умения учителите да запазят водещата си роля в педагогическия процес.

Учителите могат да оптимизират своята работа чрез изкуствения интелект преди всичко чрез възможността за създаване на уроци, в които съдържанието се адаптира според специфичните образователни потребности на конкретна аудитория.

Умения на бъдещето

От учениците на XXI век се очаква да имат нагласата за учене през целия си живот, да се ориентират в сложни и противоречиви информационни полета, да мислят критично и да създават стойност в условия на чести промени и несигурност. А изкуственият интелект само усилва тези изисквания – колкото по-мощни стават интелигентните системи, толкова по-необходими са човешките способности за разбиране, критическа дистанция, морална преценка и осъзнат избор.

В същото време, в документа се отбелязва, че за придобиване на тези умения българското образование не трябва да скъсва с досегашните традиции. А да ги обогати, като запази акцента върху езиковата, четивната и научната грамотност и ги надгради с дигитална, ИИ грамотност и социално-емоционални умения – адаптивно учене, работа с данни, самокритичност и себеподготвяне чрез вътрешни и външни корективи. **АЗ-БУКИ**

Учениците от ОУ „Проф. Марин Дринов“ в Кюстендил участват в урок, посветен на правилната поза на тялото и грижата за гръбначния стълб

Обсъждат здравни теми в клас

В Концептуалната рамка за дейностите по промоция, превенция и профилактика са включени седем тематични области

Седем тематични области са заложени в Концептуалната рамка за дейностите по промоция, превенция и профилактика в българските училища, която е публикувана за обществено обсъждане. Целта е въвеждането на съвременно здравно образование, отбелязват от Министерството на здравеопазването.

С документа се въвежда поэтапен и възрастово съобразен подход към здравното образование. Концепцията обхваща три образователни етапа – начален, прогимназиален и първи гимназиален. Тя е разработена в изпълнение на Националния план за възстановяване и устойчивост и е съгласувана от Министерството на образованието и науката.

Основните тематични области включват здравословно хранене, физическа активност, психично здраве и благополучие, превенция на употребата на психоактивни вещества, лична и обществена

безопасност, първа помощ, както и формиране на социални и личностни умения, свързани със здравето.

При децата от I до IV клас фокусът е върху изграждането на основни здравни навици, лична хигиена, физическа активност, здравословно хранене, емоционално развитие, лична безопасност и първа помощ. Сред заложените теми са „Дневен режим“ (I клас), „Създаване на приятелства“ (II клас), „Ситуации на уязвимост в реалния и виртуалния свят“ (III клас), „Оказване на първа помощ при изгаряния, ужилвания и навяхвания“ (IV клас).

В прогимназиалния етап акцентът е върху развитие на умения за вземане на информирани решения, превенция на рисково поведение, психично здраве, взаимоотношения, здравословна среда и влияние на социалните фактори върху здравето. Темите, с които ще се занимават учениците, включват „Източници и функции на витамините и минералите“ (V клас), „Въздействие

на наркотиците и на съвместната употреба на ПАВ, рисково поведение“ (VI клас), „Двигателен режим – съставяне, изпълнение и постигане на добра форма“ (VII клас).

Темите в първия гимназиален етап (VIII – X клас) са насочени към задълбочаване на знанията за превенция на хронични и социално значими заболявания, здравословен начин на живот, отговорност към собственото здраве и критично мислене по здравни теми. Сред тях са „Отговорно сексуално поведение“ (VIII клас), „Светът на младите – занимания, забавления и здраве“ (IX клас) и „Оказване на първа помощ при удавяне, транспортиране на пострадали“ (X клас).

Концептуалната рамка не въвежда нов задължителен учебен предмет и не променя учебните планове, а създава основа за системно и последователно развитие на дейностите по здравно образование и превенция в училищна среда, отбелязват от Здравното министерство. **АЗБУКИ**

Музикалната академия отваря филиал в Бургас

Откриване на филиал в структурата на Националната музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“ в Бургас, където ще се обучават студенти в професионално направление „Музикално и танцово изкуство“, предвижда публикуван за обществено обсъждане проект на Постановление на Министерския съвет.

Предложението е на основание положително оценен от Националната агенция за оценяване и акредитация проект от края на 2025 г. и решения на Академичния съвет на висшето училище, се посочва в мотивите към проекторешението.

Общият брой на студентите, които ще се обучават във филиала, ще бъде 120. В него ще се провежда обучение по специалностите в образователно-квалификационна степен „Бакалавър“ в редовна форма на обучение – „Класическо пеене“, „Поп и джаз пеене“, „Фолклорно пеене“, „Класическа китара“, „Поп и джаз китара“, „Поп и джаз бас китара“, „Кавал“, „Гъдулка“, „Гамбура“ и „Гайда“, и в задочна форма на обучение – „Балетна педагогика“ и „Фолклорна хореография“.

Изборът на специалностите е мотивиран от интереса в региона и е взет с решение на Академичния съвет на Музикалната академия от февруари 2025 г. Учебният процес ще се води от 9 хабилитирани преподаватели, един главен асистент и 2 асистенти. След решение на Общинския съвет за обезпечаване дейността на филиала се предоставят за ползване помещения безвъзмездно за срок от 10 години.

В мотивите към проекторешението се посочва, че към момента в Бургас и региона не е осигурена

достатъчна възможност за обучение по направление „Музикално и танцово изкуство“. В същото време, Бургас се развива устойчиво и динамично в областта на културата, туризма, производството и услугите и се характеризира устойчиво със засилена динамика, а статистическите данни показват тенденция към нарастване на населението в общината и в другите крайморски градове от областта, както и в градовете на област Стара Загора.

Посочва се още, че в сферата на музикалното и танцовото изкуство в Бургас и в Югоизточния регион има няколко специализирани средни училища, чиито капацитет, музикални специалности и брой паралелки постоянно нарастват – Националното училище за музикално и сценично изкуство „Панчо Владигеров“ в Бургас, училищата с разширено изучаване на музика СУ „Добри Чинтулов“ и СУ „Димчо Дебелянов“ в областния град, Националното училище за музикални и сценични изкуства „Христина Морфова“ в Стара Загора, Националното училище за фолклорни изкуства „Филип Кутев“ в Котел, Националното училище за фолклорни изкуства „Широка лъка“.

Освен това откриването на филиал на Музикалната академия ще подпомогне Община Бургас и при организирането на събития и културни прояви в подкрепа на кандидатурата на града за Европейска столица на културата през 2032 г.

Бележки, становища и предложения по проекта могат да бъдат изпращани към дирекция „Висше образование“ – МОН (m.slavova@mon.bg), до 2 март 2026 г. **АЗБУКИ**

XXVI национален фестивал за училищен театър на испански език

Ученически групи от 24 училища от цялата страна ще участват в XXVI национален фестивал за училищен театър на испански език, който ще се проведе 12, 13 и 14 февруари в София. Той е организиран от отдел „Образование“ към Посолството на Испания в България, които в сътрудничество с Министерството на образованието и науката на България и с подкрепата на Столична община и НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“ се обединяват в инициативата, която ще даде възможност на повече от 200 ученици и 40 български и испански учители да покажат таланта си. Те работят по театралните пиеси още от септември 2025 г.

Отличените с първа и втора награда ще представят България в XXVI международен фестивал за училищен театър на испански език, който ще се проведе в Мадрид, Испания, между 8 и 11 юни 2026 г. Фестивалът е подкрепен от испански и български спомоществатели, които предоставят различни награди, една от които е образователно пътуване до Испания.

Театралният фестивал е културно и образователно събитие с голям отзвук в страната, чиито основни цели са развиването на образователните ценности посредством театъра и популяризирането и разпространението на испанския език и култура. Фестивалът увеличава удовлетворението на учениците от познанията им по испански език и им предоставя възможността да участват в творчески и личностен обмен с ученици от други училища, поощрявайки театралните изразни средства като артистичен начин на комуникация и като инструмент за изучаване на чужд език. **АЗБУКИ**

Български учители могат да кандидатстват по програма „Фулбрайт“

Български учители могат да кандидатстват за стипендии по програма „Фулбрайт България“ за усъвършенстване на медийната грамотност, съобщава Пресцентърът на МОН.

Fulbright Teaching Excellence and Achievement (FTEA) е насочена към преподаватели по български, английски или друг чужд език, математика, природни или обществени науки в среден и гимназиален курс или ресурсни учители по тези предмети. Срокът за кандидатстване е до 25 март 2026 г.

Шестседмичната програма за професионално развитие се провежда в университет в САЩ. По време на престоя си там учителите участват в общи академични семинари, фокусирани върху нови методологии на преподаване, и се включват в една от трите тематични кохорти по медийна грамотност, екологично образование или равнопоставеност между половете в образователната система.

Включена е и практика с учител партньор от САЩ в местни средни училища, както и разнообразие от допълнителни професионални и културни дейности.

В рамките на стипендията се покриват разходите на учителите. Повече за критериите, на които трябва да отговарят кандидатите, са публикувани на страницата на Програмата. **АЗБУКИ**

В този брой в „Аз-буки“ гостува на ДГ №45 „Алиса“ в кв. „Банишора“ в София. През настоящата учебна година децата в нея са 111, разпределени в четири групи.

През 2025 г. градината отбелязва своята 60-годишнина с голям концерт в кинотеатър „Освобождение“. На сцената излизат всички нейни възпитаници. С много артистичност, трепети и с красиви сценични костюми малчуганите представят пред публиката въздействащи песни и танцови хореографии, създадени от техните учители.

На сцената по време на празника „Детска градина „Алиса“ – Свят на чудесата“ излиза и един бивш възпитаник на детската градина – Михаела Маринова, която гнес е сред най-разпознаваемите гласове на българската поп музика. Водещи на събитието са българският театрален и филмов актьор Христо Гърбов и учителката от детската градина Цветанка Христова.

Тематичната седмица в ДГ №45 „Алиса“ започва с дейността „Заедно в цветно“

Дея ЛЮБОМИРОВА

В ДГ №45 „Алиса“ настъпи цветна и весела седмица под мотото „Ние сме различни, но заедно“. Малките възпитаници се включиха в игрите и инициативите на проекта „Учим се да бъдем заедно“. В него най-активни са децата от групите „Умничета“ и „Шампиони“, а в някои от дейностите – и всички възпитаници на детската градина.

Проектът, насочен към превенция на детската агресия, се реализира съвместно от деца от втора и трета група и учителите им Цветанка Христова, Кристиана Ангелова, Ралица Плявова и Татяна Плугарска. Чрез игри, изкуство, театър и споделени преживявания малчуганите правят първите си важни крачки към разбирането и приемането на другия, към емпатията, сътрудничеството и взаимопомощта.

„Идеята за този проект започва от децата. Те бяха чули песента „Хайде: По-добри“ в изпълнение на Орлин Павлов, Михаела Филева, Ненчо Балабанов, Вирджиния Събева GINI, Александър Георгиев A.L.E.K.S. и много им е харесала. В началото госпожата си помислила, че децата няма да могат да научат текста и да я изпеят, но когато предположила, че няма да се справят, те решават да ѝ покажат, че могат. И така се случи!“, разказва за „Аз-буки“ директорката на ДГ „Алиса“ в София – докторът по педагогика Стефка Колева.

Екипът решава да покани певица и актьор Орлин Павлов на гости в градината да се включи в Седмичната на заедността и да изпълни заедно с децата песента. Посланието ѝ е силно и много въздействащо. „То е за заедността и за това, че е естествено да приемаме различните от нас“, обяснява тя. Педагозите определят проекта „Учим се да бъдем заедно“ като едноседмично пътешествие в света на игрите и изкуствата, чрез което децата ще научат най-важното, а именно как да бъдат заедно и добри един с друг.

„Вярваме, че именно това е правилният начин да изградим у тях умения за общуване и приемане, и да ги предпазим от агресивно поведение“, посочва д-р Колева.

Първият ден от Седмичната на заедността преминава под мотото „Заедно в цветно“. Началото е поставено с рисуване, защото цветовете и линиите са най-разбираемият език на детската душа. Чрез своите рисунки децата изразяват своите стракове, радости, мечти и надежди, а понякога дори и малките конфликти, които преживяват във всекидневието си.

Целта на педагогическия екип е не просто да бъдат изпълнени планирани дейности, а да се създаде усещането у всяко дете, че е разбрано, значимо и че има свободата да изразява себе си. В проекта смело се включват и най-малките – децата от първа група „Многознайко“, които с боички и сръчни отпечатъци от ръчички превръщат белите тениски в истински художествени платна, под ръководството на Валентина Арсова и Светлана Атанасова.

Там, където чудесата се случват

Столичната ДГ №45 „Алиса“ провежда уроци по емпатия и общуване в Седмична на заедността

Специален гост в детската градина е любимият на малки и големи Орлин Павлов

Децата рисуват и се забавляват

Стефка Колева, директор

Следващият ден от инициативата преминава под мотото „Различни сме, но сме добри!“. Педагозите и децата от групите „Умничета“ и „Шампиони“ представят настолен театър по историята на единственото по рода си различно животно – Забдерфилио. То е напълно измислено и съчетава в себе си елементи от различни животни. Театралната сцена оживява в ръцете на малките актьори и се превръща в истински урок по емпатия, толерантност и сплотеност. Тук и във всички следващи дейности се включват активно и по-големите – бъдещите първокласници от група „Звезди“ с учители Даниела Иванова и Свобода Карчева.

Седмичното приключение донася най-голямата емоция, когато специален гост в детската градина е любимият на малки и големи Орлин Павлов. Децата го посрещат не като звезда, а като „батко Орлин“ – приятел с голямо сърце и искрена усмивка. Наречен от екипа на градината „Посланик на доброта“, той се включва в творческите дейности и заедно с децата създава рисунки, изпълнени с приятелство и споделеност. И заедно с децата доказва, че изкуството е универсален език, който обединява човешките сърца – независимо от възраст, различия и роли.

Работата по проекта продължава, като чрез игра децата се учат да приемат себе си и тези около тях. Чрез директно преживяване, което наричат „Аз съм ти, ти си аз“, те обуват обувките, в случая – пантофките на друго дете от групата. Педагозите умело насочват вниманието на децата към преживяванията и усещанията на другия и към разбирането на този отсреща.

„Седмичната на заедността“ завършва с още един силен и емоционален акцент – четене на детската книга „Вълшебните обувки на Кая“ на Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“. Историята прочете авторът Диляна Кочева, която чрез приказката разказва за приемането на различията, за смелостта да

бъдеш себе си, и за силата на подкрепата. Книгата по достъпен и вълшебен начин въвежда децата в темата за различието, показвайки, че това, което ни прави различни, всъщност ни прави специални.

Така посланията на Седмичната на заедността получават своя естествен и топъл завършек – чрез слово, съпреживяване и споделена емоция. Защото заедността не е еднократно събитие, а път, по който децата се учат да вървят – с разбиране, доброта и отворени сърца.

Част от политиката на ДГ „Алиса“ е развитието на социално-емоционалните умения на децата и превенция на агресията.

„Ранното детство е времето, в което се поставя основата на човешките ценности – как общуваме, как приемаме другия и какви хора ще бъдем. Затова се стремим да дадем на децата ценни уроци по доброта и приемане“, посочва директорката д-р Стефка Колева.

Разказва, че във всичко, което правят, срещат съдействието и подкрепата на родителите. И те често се обръщат към екипа с думите: „Невероятно е, че това се случва в детската градина“.

„И най-важното е, след това децата коментират у дома с близките си всичко, на което ги учим тук, и пренасят тези уроци и в семейната среда“, завършва д-р Колева.

В този брой „Аз-буки“ се среща с Любка Дачева, която наскоро получи отличието за образователен медиатор на 2025 г. в категорията „Ангажираност, отговорност и човечност“.

Дачева е дългогодишен учител по математика и физика, а днес работи като образователен медиатор в ОУ „Васил Левски“ в с. Триводици, община Стамболийски, област Пловдив. През тази учебна година децата в училището са 104, като всички са от социално уязвими групи.

„Това, което не харесвам, е, че много от медиаторите са без образование. Няма как да работиш в системата на образованието без диплома за средно образование. За да учиш децата, трябва самият ти да си постигнал нещо. Важно е да бъдеш пример за подражание за погротващите. Личният пример е от изключителна важност“, категорична е Любка Дачева.

Дуляна КОЧЕВА

Определям се като изключително общителен човек. Не делия хората – всички се различаваме само по това дали сме човеци, или не сме“, казва за „Аз-буки“ образователният медиатор в ОУ „Васил Левски“ в село Триводици Любка Дачева. Разказва, че от малка е възпитана да уважава другите и да прави добро.

Образователен медиатор става случайно. Първоначално работи в ОУ „Георги Бенковски“ в съседното село Хаджиево като учител по информатика, математика и физика. След като се пенсионира, е поканена да стане възпитател в занималнята в училището в с. Триводици. След това от фондация „Благотворител“ ѝ предлагат работа по проект „Успех за теб“.

„Първите месеци, когато започнах, само плачех, защото не можех да си направя отчетите. Беше ми изключително трудно!“, спомня си тя. Но бързо успява да свикне с новата си работа. Безспорно много ѝ помага това, че от близо 45 години живее в община Стамболийски.

„Всички в ромската махала ме познават. Много от родителите на децата са бивши мои ученици“, обяснява тя. Разбира се, случва се да среща и трудности в комуникацията си с някои от семействата. „Имаме три семейства, с които много трудно се работи. Майката в едното от тях има седем деца. Непрекъснато ходя при нея и не се отказвам“, казва Любка. Не се уморява да обяснява защо децата трябва да бъдат в училище всеки ден. Родителите в другото семейство пък са на мнение, че за да посещават децата училище, държавата трябва да им дава по 200 евро на месец – така било на Запад.

В третото семейство проблемите идват от бащата, който не изпълнява задълженията си на родител. „Случвало се е да ми се ежи, но аз не му отстъпвам лесно. Аз съм голяма, висока и едра жена и не се давам току-така“, казва образователният медиатор. Споделя, че другите членове от това семейството се случва да идват при нея, за да търсят подкрепа, и тя никога не е отказвала помощ.

Признава, че с останалите няма никакъв проблем и изключително рядко се стига до напрегнати ситуации. „Говорим си приятелски и се разбираме добре. Децата също никога не ми противоречат. Аз съм много строг човек. Правя компромиси само ако е крайно наложително“, споделя тя. Вярва, че точно благодарение на тези свои качества успява да се справи с работата на медиатор толкова добре.

„Не обичам да използвам думата ром, защото смятам, че упот-

ребата ѝ е лицемерна. Наричам ги цигани и не мога да разбера какво унижително има в това. Ние сме българи, а те са цигани. Така се обръщам и към тях“, казва тя. И те никога не ѝ се обиждат. Приемат Дачева за една от тях и знаят, че е там, за да им помага.

„Случвало се е да ходя в някоя къща и в 23 часа през нощта. Щом се налага, паля колата и тръгвам. Никога и от нищо не съм се страхувала“, разказва моята събеседничка. За толкова години не е срещала агресия или лошо отношение към себе си.

Всеки ден обикаля домовете на учениците, които не са в час. Понякога отива сама, а друг път заедно с класния ръководител на съответния ученик. „Връзката между учителя и медиатора е задължителна. Като безспорно най-голяма е ролята на класния ръко-

Любка Дачева получава своята награда за образователен медиатор от министър Красимир Вълчев

Хората се различават само по това дали са човеци

„Извънкласната работа е от изключително значение, за да идват децата на училище“, казва образователният медиатор Любка Дачева от ОУ „Васил Левски“ в с. Триводици

Елисавета Червенкова, директор:

Доверието е изключително важно във всекидневната работа

„Любка Дачева работи над 15 години в нашето училище и за нас е истинска радост, че е част от екипа. Тя е бивша наша колежка – дълги години беше преподавател по математика и физика, а след пенсионирането си започна работа като медиатор по проект, спечелен от училището.

Живее в това населено място и познава много добре местната общност – както децата, така и семействата им, които ѝ имат доверие, а това е изключително важно предимство във всекидневната работа. Тя е много съвестен, отгаден и ангажиран човек.

А дейността ѝ като образователен медиатор – да бъде мост между училището и семействата, е изключително ползотворна. Почти всеки ден е в ромската махала – при възникнал проблем с някое дете, но често и

просто за да посети родителите, да разговаря с тях и да провери дали имат нужда от подкрепа.

В нашето училище всички деца са от уязвими групи и към момента мога категорично да заявя, че няма нито едно дете в задължителна училищна възраст, което да не е обхванато от образователната система. Увеличи се и процентът на учениците, които завършват основно и средно образование.

Безкрайно щастлива съм, че „Амалие“ успя да се пребори за разкриването на щатни бройки за образователни медиатори, защото в миналото те работеха само по проекти и с тяхното приключване се губеха постигнатите резултати. Благодарение на тази устойчивост образователните медиатори вече са част от педагогическия екип на училището и имат реална възможност да променят съдбите на децата в дългосрочен план.“

водител. Той най-добре познава децата в класа“, категорична е тя.

С родителите разговарят за всичко, което се случва в училище – поведението на детето, оценките, отсъствията и отношенията с другите ученици. Най-често причината детето да не бъде в час, се оказва това, че не е имало кой да го събуди – родителите са на работа, а то не е успяло да стане навреме.

Има и много случаи, в които децата са оставени на грижата на своите баби и дядовци, а родителите работят в чужбина. „Възрастните не могат да се справят с тях. Особено когато говорим за по-големи ученици – V или VI клас. Бабите много трудно ги събуждат, трудно успяват и да ги убедят защо трябва да бъдат в училище“, казва Дачева.

Обяснява, че голяма част от младежите в махалата не могат да разберат колко е важно да имат образование. „Тяхното разбиране за живота е да бъдат сити, да имат голяма къща и да направят голяма сватба“, посочва тя. Към момента всички седмоласници от випуска, завършил училището преди три години, вече са семейни. „Всички до един. И голяма част от тях имат и деца“, посочва тя. Сред тях обаче има и такива, които независимо че вече са семейни, са продължили образованието си и ходят на училище. Но има и такива, които не са – и сега нито работят, нито учат. Издържат се с парите, които пращат родителите им от чужбина.

От миналогодишния випуск всички ученици са продължили образованието си. Изключение прави само едно момиче, което е било омъжено и родителите ѝ не са позволили да пътува всеки ден на училище до Пазарджик и обратно.

„Имаме много добри деца, които искат да учат. Засега не сме имали такива, които са продължили след XII клас в университет. Но не спирам да ги агитирам, и вярвам, че скоро ще имаме и студенти“, казва моята събеседничка. Постоянно организира родителски срещи по тази тема. Кани и студенти от ромски произход, за да могат те да обяснят от първо лице ползите от висшето образование.

За да приобщи учениците към образователната система, Любка Дачева работи с тях по различни извънкласни занимания. Организира екскурзии, празници, концерти и всичко, което може да бъде интересно и полезно за учениците. Признава, че към момента вече е организирана над 90 такива инициативи. За 1 март заедно с учениците раздават мартички на жителите на селото, на 8 март изпълняват музикален поздрав за учителките, а на 1 юни организират забавни състезания на открито.

Дачева е и двигателят на организацията на тържествата в населеното място. И умее да увлича и малките, и големите в подготовката на подобен род събития.

„Извънкласната работа е от изключително значение децата да идват на училище“, категорична е тя. По този начин учениците започват да се чувстват приобщени към своето училище. Чувстват се полезни и значими, научават се и да работят в екип.

„Между децата много рядко възникват конфликти. Конфликти има понякога между родителите им. Но аз бързо се намесвам и разрешавам проблемите“, завършва медиаторът.

Интервюто взе
Стела МАРИНОВА

– Доц. Борукова, в средата на януари тази година се проведе Общото годишно и отчетно събрание на Българската асоциация „Спорт за учаци“. Каква бе 2025-а за ученическия спорт – у нас и на международните терени?

– В Общото събрание се включиха почти всички членове на Българската асоциация „Спорт за учаци“. През 2025 г. организацията беше много активна. Първото направление са Ученическите игри. В различните им етапи участват близо 100 000 деца от цяла България. Това е най-масовото спортно събитие в България, което се провежда всяка година. Победителите от тях могат да участват на международни състезания.

За учебната 2025/2026 г. към Ученическите игри за първи път е включен и шахмат за I – IV клас. Като научен работник, си водя статистика. Тя показва, че в Ученическите игри най-силно е присъствието на ученици от V до VII клас, като момчетата са почти два пъти повече от момичетата. После обаче става трудно да обхванем учениците от VIII – X клас. След смяната на училище след VII клас започва отлив от спорта. Броят на момчетата спада плавно с по една трета за възраст, а на момчетата – с 20%.

Следващото направление, в което Асоциацията провежда спортни събития, е Държавният спортен календар. В него са включени различни състезания по спортове, които не са част от Ученическите игри. Най-често те са за I – IV клас, които не са включени надпревари в Ученическите игри. За учебната 2025/2026 г. в Държавния спортен календар са включени 17 спортни събития.

Основната ни цел е да ангажираме повече ученици. Затова се опитваме да включим различни спортове. Най-масовите и мащабни спортни събития са по чирлидинг и фестивалът „Утринна гимнастика“ в Ямбол, който се провежда по инициатива на зам.-кмета по спорта Енчо Керязов и в партньорство с МОН, Министерството на младежта и спорта, Община Ямбол и Националната спортна академия „Васил Левски“.

– Според Вас на какво се дължи отпадането в VIII – IX клас?

– Най-вече на смяната на училището. Един от начините за приобщаване в училище е спортът и възможността да се насочиш към клубовете по интереси, които се предлагат в училището. Ако учителите и директорите създават повече такива клубове, децата ще могат по-лесно да се интегрират.

Учебният процес и твърде кратките междудушия не осигуряват големи възможности за създаване на приятелства. Спортът ти дава възможност да се докажеш, да се интегрираш по-бързо, да бъдеш разпознаваем, а това е нещо, което търсиш в новото си училище. Затова може би в VIII клас момчетата не отпадат толкова рязко. За тях спортът е обединяващ фактор.

С всички идеи, които искаме да реализираме, се стремим да подпомогнем участието на децата в повече спортни състезания.

Като цяло, данните сочат, че през последните години поддържахме един и същ брой участници в ученическия спорт. Няма как да го увеличим, без да включваме и децата от начален етап. Стремим се да задържим нивото на участие, тъй като и броят на обучаващите намалява заради демографските проблеми в страната.

Искам да отбележа, че през учебната 2024/2025 г. бе прието правилото един ученик да може да участва само в един вид спорт. Така имаме реална представа за броя участници. Това подтиква и учителите да бъдат по-активни и да търсят повече деца, които искат да спортуват и да участват в различните състезания, които организираме.

Доц. Мариана Борукова, председател на Българската асоциация „Спорт за учаци“:

Основната ни цел е да ангажираме повече ученици

България ще бъде домакин на Световното първенство по баскетбол до 15 години през 2027 г.

Доц. г.н. Мариана Борукова е председател на Българската асоциация „Спорт за учаци“. Тя е ръководител на катедра „Баскетбол, волейбол, хандбал“ и преподавател във факултет „Педагогика“ при Националната спортна академия „Васил Левски“.

Доц. Борукова е и национален координатор по баскетбол за „Спешъл олимпикс“ – България, както и спортен съветник за „Спешъл олимпикс“ – Европа/Евразия.

Завършва програма „Фулбрайт“ в UMass Boston в направление „Образование“ с проект на тема „Обединени спортове, интеграция и развитие в България“.

Снимка: Личен архив

Това лято изнесох данни пред Комисията за ученически спорт за София, които показват, че разликата с учебната 2023/2024 г., когато за последно едно дете можеше да участва в няколко спорта, е само около 100 ученици.

– Има ли и нови спортове, които сте включили в Държавния спортен календар?

– Международната федерация за ученически спорт е с ново ръководство от година, което се зае да разшири кръгозора на Ученическите игри. В спортния календар вече имаме шест спортни събития – четири световни първенства, световна купа и Гимназиада.

Миналата година за първи път се проведе световно първенство по голф в Мароко, на което имаме двама участници – Димитър Друмев от Варна и Матей Матеев от София. Те се представиха отлично в своята възрастова група и заеха съответно IV и XII място. Тяхното отлично представяне ни даде повод тази година да заложим и голфа в Държавния спортен календар на България.

През настоящата година ще се проведе и първото ученическо състезание по пикълбол. Добавихме и възможност за деца с интелектуални затруднения. За първи път те ще могат да участват в състезания по обединен баскетбол 3x3, като участват две деца с интелектуални затруднения (атлети) и едно в норма (партньор). Чрез ученически

спорт можем да се опитаме действително да интегрираме тези деца.

По време на участието ми в проект на програма „Фулбрайт“ в САЩ установих, че винаги паралелно на състезанията за деца в норма организират такива и за деца със специални потребности. Залага се на модела на обединените спортове. Исках да науча повече за тях и по-конкретно за обединения баскетбол.

Практическият опит и знанията, които получих в САЩ, ми показаха, че тези деца могат да се чувстват комфортно в училищната среда чрез спорт. Ангажираността ми към тази кауза беше и една от причините да поема поста на председател на БАСУ. Аз съм национален координатор по баскетбол за „Спешъл олимпикс“ в България, спортен съветник за „Спешъл олимпикс“ – Европа/Евразия, за обединен баскетбол.

– БАСУ отговаря и за Международния спортен календар. Казахте, че има шест събития. Какви са те и как се подкрепя участието на българските отбори?

– Вече споделих за голфа. Освен него тази година ще се проведе и Гимназиада в Мексико, която включва спортове, които нямат отделни световни първенства. Ако няма изненади, би трябвало да има 22 вида спорт и 5 параспорта, но могат да участват и деца с интелектуални затруднения, което показва,

че сме на правилан път. Като представител на Българската асоциация „Спорт за учаци“ и член на борда на директорите на Европейската федерация за училищен спорт (ESSF), по време на заседание изразих желанието си да разширим спортния календар, както и да включим обединените спортове, започвайки с баскетбола. Той е най-популярен, част е от учебната програма на всички държави, най-достъпен е, а и комуникацията между учители, атлети и партньори е по-лесна с оглед на по-малките размери на терена спрямо футбола. При пет на пет обединен баскетбол участват трима атлети и двама партньори. Очаквам да има развитие по темата.

Предвид многото спортни събития, заложили в спортния календар на Международната федерация за ученически спорт миналата година, отборите, които участваха на Гимназиадата, бяха изцяло финансирани от Министерството на младежта и спорта. А двата отбора, които участваха на световното първенство по волейбол, се самофинансираха.

Разбирате, че за ММС е невъзможно да финансира толкова спортни събития, затова тази година се финансират участията на отборите по баскетбол, волейбол и хандбал, докато отборите по тенис на маса, лека атлетика и бадминтон, които искат да участват на Гимназиадата, трябва да се самофинансират. Но практиката показва, че в този случай от-

борите си намират спонсори, а и общините активно помагат.

– **Как участието Ви в борда на директорите на Европейската федерация за училищен спорт подпомага българския ученически спорт?**

– Като част от ръководния орган на европейската структура, съм в кухнята на организацията и по-лесно можем да бъдем убедителни, по-близко сме до информацията кои спортове са актуални и е по-добре да участваме. Това дава и повече възможности България да кандидатства и да бъде домакин на европейски състезания. Имаме желание и ще направим това.

На последните състезания в Мароко и Китай бяхме само три европейски държави. Това показва, че Европа има нужда от местни състезания. Като представител на баскетболната сфера, мога да гарантирам, че имаме възможност да организираме перфектни европейски състезания, които биха били достъпни за всички ученици от страната. За разлика от световните, на които имат право да участват само шампионите.

Вече имаме желаещи отбори от различни училища в страната да участват на европейското по хандбал в Скопие, по баскетбол в Белград, по футзал в Бая Лука.

– **Заедно с Министерството на младежта и спорта заявихте желанието страната ни да бъде домакин на състезания от календара на Международната федерация за ученически спорт. При какви условия може да се случи това?**

– Досега България е била домакин на Световната купа по бадминтон в София през 2010 г.

В конкуренция с пет държави бяхме одобрени да бъдем домакин на Световното първенство по баскетбол до 15 години през 2027 г. То ще се проведе в новото спортно бижу в Самоков – „СамЕлион“, в рамките на 10 дни. Очакваме приключването на някои технически процедури, за да можем да сформираме организационен комитет и да започнем работа. Прогнозираме към 500 – 550 участници на това първенство.

– **Миналата година организахте първото градско състезание „Учителите в действие“, което бе реализирано по проект по програма „Спорт за всички“ към Столична община. По какви други проекти кандидатствате?**

– Това беше първият проект, който направих за БАСУ. Той бе инспириран и разработен по модел на Световното първенство за учителите по физическо възпитание и спорт. Благодаря на Столична община за доверието. Това показва, че идеите ни са реализуеми и има нужда от подобни събития и по-различен тип състезания. Подготвяме нов, от ново много различен проект към Столична община, с който ще кандидатствам лятото. Работим и по разработването на проект по програма „Еразъм+“. Вярвам, че включвайки и такива възможности, можем да разширим мащаба на ученическият спорт и да излезем от параметрите на България. Към момента БАСУ разчита на досег с учениците само на състезанията на областен, зонален и финален етап. През останалото време нямаме такъв.

В модела на Световната и на Европейската федерация всички държави имат и образователни модули по време на състезанията. В България това все още липсва. Целта ни ще бъде да въведем образователна част на финалните етапи на Ученическите игри. Освен състезателен елемент те трябва да имат и образователен характер. Могат да бъдат включени занимания, свързани с правилно хранене, здравословен начин на живот, необходимостта от спорт, от защита на детето, когато е в различна от семейна и училищна среда. Ще се стремя да реализирам тази идея в рамките на останалите четири години от моя мандат.

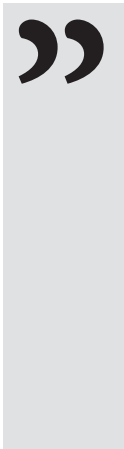
Първата стъпка е БАСУ да бъде партньорска организация на проект по „Еразъм+“ и вече работим в тази насока.

– **Какви други цели си поставяте за тази или за следващите четири години?**

– Обновяваме сайта на Българската асоциация „Спорт за учаци“, като се надявам той да бъде готов до края на февруари. Една от големите ми цели е да направим

дигитализация във всички етапи на ученическият спорт. Това ще бъде много по-лесно и достъпно и ще гарантира прозрачност. Приехме и ново лого.

Преди да има възможност за цялостна дигитализация, може да се направи платформа, която да служи само за финалните етапи и на нея да могат да се качват всички необходими

Целта ни е да въведем образователна част на финалните етапи на Ученическите игри.

Освен състезателен елемент те трябва да имат и образователен характер.

Могат да бъдат включени занимания, свързани с правилното хранене, здравословния начин на живот, необходимостта от спорт, от защита на детето, когато е в различна от семейна и училищна среда.

документи – пълномощни, информирани съгласия от родител за използване на снимки. Тази година за финалите ще включим информирано съгласие за използване на снимки и на видеа, както и за хранителни изисквания на участниците. За учителите по физическо възпитание и спорт ще добавим форма за съгласие да бъдат настанени с друг в стая, а ако не желаят, ще трябва да си доплатят. Всичко това значително ще улесни организаторите.

Щастлива съм да споделя, че имаме трима спортни посланици на Ученическите игри – Александър Везенков, Боряна Калейн и Валери Божинов. Те ще бъдат връзка между учениците и елитния спорт. Ще има специална секция с тях на сайта. И разбира се, когато имат възможност, ще участват в нашите събития.

– **Трябва ли да има занимания и за най-малките – в детските градини?**

– В детските градини се реализират краткотрайни занимания по различни проекти на МОН и ММС. Те са достатъчни, за да запалят децата към спорта, но смятам, че там трябва да има и квалифицирани кадри от областта на спортната наука, които да поемат от заниманията поне в началото. Би било добре, ако във всяка градина има и по един учител/инструктор по физическо възпитание и спорт.

Мога да дам пример с моето направление. В момента в много от столичните детски градини деца от 4- до 6-годишна възраст практикуват минибаскетбол. Това показва, че е обичан и достъпен спорт.

– **Как се финансира дейността на Българската асоциация „Спорт за учаци“?**

– Тя е сдружение с нестопанска цел и не получаваме бюджетно финансиране. Средства се осигуряват, след като разработим два проекта към Министерството на младежта и спорта. От тях получаваме финансиране за провеждане на Ученическите игри, Държавния спортен календар и за материално-техническо оборудване, което ни е необходимо.

Във връзка със Световното първенство по баскетбол в България ще се стремим да намерим спонсори. Надявам се това събитие да активира спонсорство към ученическият спорт.

– **От кого получавате подкрепа за провеждането на Ученическите игри и участието на български отбори в световни ученически надпревари?**

– Основната подкрепа е от експертите в Министерството на младежта и спорта, и от МОН. Министрите на младежта и спорта, с които имах възможност да работя – г-н Глушков и г-н Пешев, имаха много положително отношение към ученическият спорт и много ни съдействаха. Във всяко от 28-те регионални управления на образованието в страната има експерт, който, като представител на МОН, трябва да съдейства за организирането на Ученическите игри. Общините също ни помагат. По време на

Общото събрание обърнах внимание, че съм възхитена от труда на хората, които организират Ученическите игри по места. Те работят в добра координация с РУО, с общините, с кметовете, с федерациите. Най-важното е да има желаещи хора да правят това.

Срещаме голяма подкрепа от федераци-

винаги се включват. Добрата материална база и кадри винаги са гаранция за добра организация на спортно събитие. Тази година за първи път БФ „Волейбол“ ни предостави за ползване зала „Христо Ботев“, което беше голям празник за участниците.

Има училищни директори, които също ни съдействат с подsigуряването на материална спортна база за провеждането на различни състезания или за технически конференции.

– **За финал, как виждате развитието на ученическият спорт през следващите години?**

– Това, че съм била професионален състезател, е едно от нещата, което ме мотивира да се занимавам с Ученическите игри. Професионалният спорт е нещо много хубаво като успехи, реализация и популярност, но не може всеки да се докосне до него.

През последните 20 години нещата много се промениха и смятам, че в ученическият спорт има голям потенциал, че той ще бъде още по-популярен и ще бъде съсредоточен като клубове в самите училища.

Преминаването на едносменен режим във всички училища ще даде възможност учителите по физическо възпитание и спорт да си създадат клубове. Повечето от тях завършват университета с две специалности – учител и треньор по вид спорт. Така, следобед, когато имат свободно време, ще могат да работят с учениците по вида спорт, в който им е силата.

Затова очаквам по-добро бъдеще за ученическият спорт и той да бъде по-целенасочен. Биха могли да се правят ученически атлетически лиги, а спорният календар да се разрасне и откъм участниците, а защо не и със спортовете.

СТОПАНСКА ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРИТЕ В ОСМАНСКАТА ИМПЕРИЯ XV В. – НАЧАЛОТО НА XX В.

двумтна колективна монография под
редакцията на проф. ИВАН РУСЕВ

Национално издателство
АЗ·БУКИ
National Publishing House

ВЕЧЕ В КНИЖАРНИЦИТЕ

За поръчка

Софийският университет разкрива две нови специалности

Две нови бакалавърски програми разкрива Софийският университет от следващата академична година, съобщават от най-старото ни висше училище. Това са „Начална училищна педагогика и религия“ във Факултета по науки за образованието и изкуствата и „Методика на чуждоезиковото обучение – корейски език“ с изнесено обучение във Филиала в Бургас към Факултета по класически и нови филологии.

Това стана ясно, след като Академичният съвет на Софийския университет прие документите за кандидатстудентската кампания през 2026 г. – правилник, балообразуване за специалностите и график за провеждане на двете кандидатстудентски сесии.

За учебната 2026/2027 г. Софийският университет ще признава като конкурсни оценките от държавен зрелостен изпит при кандидатстване в 124 от общо 126 бакалавърски програми.

Снимка Олег Попов

Университетът ще проведе кандидатстудентски изпити по биология и химия за специалностите „Медицина“ и „Фармация“ и за специалностите в Биологическия факултет и Факултета по химия и фармация.

Кандидатстудентският изпит по математика ще влиза в балообразуването основно за специалностите във Факултета по математика и информатика, Физическия факултет, Стопанския факултет, а по физика – за специалностите във Физическия факултет.

С изпити по английски и немски език ще може да се кандидатства за специалности основно във Факултета по класически и нови филологии, във Философския факултет и др. За специалностите от Геолого-географския факултет и други факултети ще се проведе изпит по география.

Изпит събеседване за специалностите „Изобразително изкуство“, „Графичен ди-

зайн“, „Музикални медийни технологии и тонрежисура“ и музикален инструмент/пеене ще се проведе за Факултета по науки за образованието и изкуствата.

Първата изпитна сесия ще се проведе на 18, 19 и 26 април 2026 г., а втората – на 6, 7, 13, 14, 20 и 21 юни 2026 г. Първи през април е кандидатстудентският изпит по математика, следван от тези по химия, физика и биология. Сесията през юни започва отново с изпит по математика, следван от тези по английски език, физика, събеседване за специалности „Изобразително изкуство“ и „Графичен дизайн“, география, химия, немски език, музикален инструмент/пеене, биология и събеседване за специалност „Музикални медийни технологии и тонрежисура“. Приемът на заявления за явяване на изпити за първата и втората кандидатстудентска сесия ще се осъществява само по електронен път. **АЗБУК**

УНСС открива Институт по криптоикономика, блокчейн и иновации

Институт по криптоикономика, блокчейн и иновации се разкрива в Университета за национално и световно стопанство, реши Министерският съвет. Предложението за новата структура е на ректора на Университета след решение на Академичния съвет.

Мотивите за откриването на новия институт са продиктувани от навлизането на блокчейн технологиите в световната икономика, което радикално променя начина, по който икономическите агенти си взаимодействат. Затова е необходимо създаване на адекватна на трансформациите образователна и изследователска инфраструктура.

Чрез създаването на Института висшето училище ще има възможност да предоставя икономически изследвания и консултантски услуги, свързани с Web 3.0, блокчейн технологията и криптоактивите.

Предвижда се Институтът да провежда научни изследвания и да публикува получените резултати в реномирани научни издания с международен научен рейтинг, да организира и участва в национални и международни научни форуми и други академични прояви. **АЗБУК**

Алманах за преподавателите на ИУ – Варна, за изминалото десетилетие

Розалина ДИМИТРОВА

Икономическият университет – Варна, представя новия си алманах „Животописни и книгописни сведения за преподавателите 2015 – 2025“. Изданието обхваща биографичните и научните постижения на преподавателския състав на Университета през последното десетилетие и е достъпно в електронен формат.

Алманахът систематизира животописни данни, академично развитие и библиографска информация за преподавателите, отразявайки техния принос към образователната, научната и обществената мисия на висшето училище. Така продължава утвърдената традиция на Икономическия университет за документиране и съхраняване на академичната памет и представлява ценен източник за студенти, изследователи и всички, които се интересуват от развитието на висшето икономическо образование във Варна.

Девет родни висши училища в престижна класация

„Оксфорд“ е на първо място в тазгодишното издание на QS World University Rankings: Europe

Софийският университет „Св. Климент Охридски“ е сред първите 33% университети в Европа в обявената преди дни класация QS World University Rankings: Europe 2026. В нея са включени и още осем български висши училища.

Най-старото ни висше училище влиза в класацията за поредна година, като сега заема 313-о място от 958 включени европейски университети (267-о място през 2025-а при 685 класирани). То заема и 24-то място в регионалната подредба на висшите училища от Източна Европа (17-о преди година).

Останалите български представители в класацията са Техническият университет в София, който попада в групата 551 – 560 място (70-и в Източна Европа), Нов български университет, Пловдивският университет „Паисий Хилендарски“, Тракийският университет в Стара Загора и Великотърновският университет „Св. св. Кирил и Методий“, които са включени в групата 701 – 900 място (99-и в Източна Европа), както и Бургаският свободен университет, Висшето транспортно училище „Тодор Каблешков“ в София и Варненският

свободен университет, заемащи места в групата 901+ и 162-ра позиция в Източна Европа.

Начело сред първите 10 най-добри висши училища на Стария континент в тазгодишното издание на класацията излиза „Оксфорд“ пред миналогодишния водач – Швейцарския федерален технологичен институт в Цюрих (ETH – Zurich), и втория преди година – „Импириъл колидж“ в Лондон. Следват Лондонският университетски колеж (UCL), „Кеймбридж“, Единбургският университет, „Кингс колидж“ – Лондон, Университетът PSL (Paris Sciences et Lettres), Манчестърският университет и Швейцарският федерален технологичен институт в Лозана (EPFL).

Първи в Източна Европа е Карловият университет в Прага (99-и на Стария континент). В топ 10 влизат Варшавският университет (113) и Ягелонският университет (126) в Полша, вторият по големина в Чехия Университет „Масарик“ (156), Чешкото висше техническо училище в Прага (181), Университетът Eötvös Loránd в Будапеща (194), Варшавският технически университет (202),

Техническият университет в Бърно (203), Университетът „Палацки“ в Оломоуц, Чехия (216), и Университетът в Сегед, Унгария (219).

В класацията на QS Europe Region Ranking се допускат университетите, които предлагат програми за пълно обучение в бакалавърски и магистърски програми, които освен това са номинирани в проучването за академична репутация на QS и имат минимум 100 статии, индексирани и публикувани от Scopus за период от пет години.

Класацията поставя акцент върху университети от Стария континент, и по-специално върху тези, базирани в страни членки на Съвета на Европа. Разглеждат се няколко подрегиона – Северна Европа, Южна Европа, Източна Европа, Западна Европа и Западна Азия. Включени са повече университети от съответните страни, отколкото в класацията на QS World University Rankings.

Всяка от класациите на QS се съставя с помощта на основна методология, която използва редица фактори, включително университетски партньорства, изследователска и преподавателска дейност. **АЗБУК**

Селективността е „светият граал“ в онкологичните терапии

В това вярва д-р Моника Мutowска, която получи награда „Еврика“ за млад учен

Зина СОКОЛОВА

Още от дете Моника е движена от силно любопитство към света около себе си и желание да разбира как работят нещата. Първоначално мечтае за медицина – професия, към която и до днес изпитва дълбоко уважение. След като не е приета, се насочва към биологията, а именно там постепенно осъзнава нещо важно.

„Първото висше образование понякога е, за да разбереш какво не искаш да правиш до края на живота си“, казва тя.

Още в първи курс органичната химия се оказва най-интересният ѝ предмет. „Знаех, че завърша ли тези четири години, ще отида в Химическия факултет – просто чаках момента.“ Днес Моника гледа на факта, че не е поела по пътя на медицината, не като на провал, а като на знак, че науката я е насочила към мястото, където наистина принадлежи.

Решаваща за професионалното ѝ развитие се оказва срещата с научния ѝ ръководител проф. Юлиан Загранярски по време на магистратурата. Само за година тя навлиза дълбоко в органичната химия, а предложението за докторантура идва почти естествено. Първоначалните колебания бързо отстъпват място на увереността.

„Имах огромния късмет да попадна при човек с необятни знания по химия. Всичко, което умея да правя в лабораторията, е благодарение на него“, казва тя. По думите ѝ проф. Загранярски е изключително ерудиран учен, към когото винаги може да се обърне – „не е имало случай да задам въпрос и да не получа решение, при това работещо“. „Каквото и да кажа за него, ще е малко“, допълва Мutowска.

Темата на дисертацията е избрана с ясна цел – фундаментална химия с потенциал за реални приложения. Фокусът пада върху нафталимидите – молекули с интересни оптични и биологични свойства. В сътрудничество с Института по молекулярна биология към БАН тестват част от съединенията за противотуморна активност. Резултатите изненадват дори самите изследователи: някои от молекулите показват силна и селективна активност спрямо туморни клетки, например при рак на белия дроб, като щадят здравите.

Именно тази селективност е „светият граал“ в онкологичните терапии – да унищожаваш туморните клетки, без да нанасяш тежки поражения на организма. Разбира се, учените са наясно, че това е едва началото. От лабораторния синтез до реално лекарство пътят е дълъг – поне десетилетие работа, изпитания и проверки.

В дисертацията на д-р Моника Мutowска са разработени подходи за получаване на бензофуран и бензодиоксин заместени 1,8-нафталимида, както и за създаване на библиотека от съединения с потенциална биологична активност. Извършена е голяма по количество и качество експериментална работа в областта на органичния синтез. Основните научни приноси на дисертационния труд са: синтезирани и охарактеризирани са 104 нови, неописани в литературата вещества, чиято структура е доказана с помощта на спектрални и аналитични методи; разработен е нов метод за синтез на алкилови естери на дибензофуран-1,8-нафталендикарбоксилната киселина, като получените алкилови естери са превърнати в съответните анхидриди с количествен добив; разработен е ефикасен метод за синтез на 3,4,6-трибромо-1,8-нафталанхидрид, който позволява получаването на антихидрида в мултиграмова скала; показан е огромният потенциал на 3,4-дибромо-бнитро-1,8-нафталанхидрид за синтез на серия хетероциклично кондензирани 1,8-нафталимида аналози на Mitonafide и Amonafide; показани са концепционално нови хетероциклично кондензирани 1,8-нафталамидни аналози на Mitonafide и

Снимка Олег Попов

Д-р Моника Мutowска е от онези млади учени, при които пътят към науката изглежда логичен едва когато се обърнеш назад. Завършва молекулярна биология в Софийския университет през 2018 г., а почти веднага след това продължава с магистратура по „Съвременни методи за синтез и анализ на органични съединения“ във Факултета по химия и фармация. От 2020 г. е докторант в Катедрата по органична химия и фармакогнозия на СУ.

Днес тя е съавтор на 16 научни публикации, участник в 15 национални и международни научни форуми и активна част от осем научни проекта, сред които и в мащабния EXTREME по Националната програма „Европейски научни мрежи – върхови постижения“. За отличната защита на дисертацията си, посветена на синтеза и приложенията на хетероциклично кондензирани 1,8-нафталимида – от OLED технологии до потенциални противотуморни лекарства, получава съвместната награда на Фондация „Еврика“ и Съюза на учените в България.

няш подхода – и в някакъв момент нещата се получават“, казва Мutowска.

Толкова увлечена е в работата си, че нерядко избира лабораторията и през уикендите. За нея това не е жертва, а естествено продължение на интереса и страстта ѝ. Приятелите ѝ я подкрепят, макар че рядко разбират напълно с какво точно се занимава. Но когато разговорът стигне до противотуморните молекули, вниманието им рязко се изостря – защото там науката ясно показва защо има значение.

През целия период на докторантурата д-р Мutowска работи като химик и експерт в Националния център по радиобиология и радиационна защита, а от 2023 г. насам е част от Химико-токсикологичната лаборатория на Военномедицинската академия. Споделя, че и на двете места се е чувствала високо ценена и професионално подкрепена. „Благодарна съм, че и там работя с изключително умен и опитен ръководител на лабораторията, от когото мога да науча изключително много неща“, казва тя.

Искушава ли се да продължи кариерата си в чужбина? Моника отговаря категорично – не. Не заради географията, а заради хората, с които работи. Именно сред тях тя намира смисъл в това, което прави, и усещане за посока. „Всяка сутрин се будя с ясна цел“, казва тя.

Amonafide, притежаващи изключително висока цитотоксичност срещу ракови клетъчни линии и отлична селективност.

Паралелно с това д-р Мutowска работи и върху други класове съединения – едни с потенциал като противотуморни агенти, други с флуоресцентни свойства, подходящи за OLED технологии. Част от тези изследвания се реализират в сътрудничество с научна група от Китай, а с Института по неорганична химия на БАН тя участва в разработки на органични литиево-йонни батерии.

„Хванали сме много посоки – и тепърва ще ги развиваме. Молекулите са обещаващи, но трябва още работа, още експерименти“, казва тя.

Самият органичен синтез наподобява ин-

телектуален конструктор. Първо трябва ясна идея какво точно искаш да получиш. После идва въпросът как – кои изходни съединения са достъпни, кои реакции са най-ефективни, какво може да се купи и какво трябва да се създаде от нулата. „Сглобяваш молекулите като билдинг блокс, но зад това стои много химия и още повече опити“, обяснява тя.

Процесът често е неблагоприятен. Минимална промяна – например подмяна на една функционална група – може да направи реакцията неработеща. Това е и част от предизвикателството. Органичните съединения са практически безкрайни като възможни комбинации, защото въглеродът позволява огромно разнообразие от структури. „Важно е да не се отказваш. Пробваш, мислиш, сме-

Кои са отличените за 2025 г.

На тържествена церемония бяха връчени наградите „Еврика“ за 2025 г. за постижения в науката, за най-добър млад мениджър, за млад изобретател и фермер, както и удостоверенията на стипендиантите на Фондацията.

За тридесети и шести пореден път се присъждат отличията за млад мениджър, за тридесет и пети – за млад фермер и млад изобретател, за тридесети – за постижения в науката. Те се присъждат на млади хора за техните значими постижения в науката, за изобретения с голяма обществена значимост, за постижения в управлението на стопански организации, както и за най-високи резултати в развитието на селскостопански дейности. Кандидатите за наградите „Еврика“ трябва да не са по-възрастни от 35 години.

За постижения в науката наградата получи д-р Моника Мutowска. Тя заслужава наградата „Еврика“ за отличната защита на дисертационния труд „Хетероциклично кондензирани 1,8-нафталимида – синтез и приложения в OLED и като противотуморни средства“, за който ѝ е присъдена образователната и научна степен „доктор“.

Носител на наградата „Еврика“ за млад изобретател е д-р инженер Даниел Денев. Той е отличен като съавтор в защитен патент за изобретението „Металорежеща машина“, регистрирано като патент от Патентното

ведомство на 30 август 2024 г. Машината е предназначена за извършване на плосък шлайф и фрезозване на метални повърхнини и намира приложение в автотранспортни и други работилници, в които се поддържа работата на транспортни средства. Работи със стандартни инструменти и намалява разходите за поддръжка и консумативи. Позволява лесна пренастройка за нови изделия, намалява времето и разходите при внедряване. Изобретението има висок образователен потенциал.

За млад мениджър с наградата „Еврика“ е отличен д-р Антоан Шотаров. Специализираното жури му присъди наградата „Еврика“ за значими постижения в реализирането на иновативни предприемачески проекти; успешно използване на стратегически подход в управлението на портфолио; значим личен ангажимент към развитието на академични институции и обществено значими каузи.

За млад фермер наградата „Еврика“ получи Митко Иванов, който е земеделски производител и пчелар от Добрич. Занимава се с пчели от 12-годишна възраст. Започва през май 2003 г. с едно пчелно семейство. Сега стопанството му наброява около 200 кошера. Стопанството му използва собствена високопродуктивна и спомагателна техника за обслужване на пчелните семейства и добива на продукция. За него пчелите са любов, удоволствие и предизвикателство.

Ученици медиатори помагат на връстници при конфликти

Те са част от нов център, открит в Професионалната техническа гимназия във Варна

В началото на тази учебна година в Професионалната техническа гимназия във Варна е открит Център по медиация, който е отворен за всички – ученици, учители и родители. В него чрез провеждане на срещи обучени ученици медиатори или учители медиатори помагат да се разрешат спорове между ученици или учител – ученик. Проектът е реализиран чрез академия „Миротворци“, финансиран от десетото издание на Vivacom Регионален грант.

Ръководител и координатор на Центъра е педагогическият съветник Мария Младенова – сертифициран медиатор. С нея работи и училищният психолог Михаела Димитрова – сертифициран медиатор и учител на ученици медиатори.

Петима ученици са преминали обучение и изпит за медиатори. Как преминава то, защо решават да се сертифицират за медиатори, и каква ще бъде тяхната роля за разрешаването на конфликти в гимназията, споделят пред „Аз-буки“ трима младежи от XI клас – Ивайло Вацев, Магдалена Янчева и Наталия Лукова.

Снимка: Астория

Част от екипа на Центъра по медиация в Професионалната техническа гимназия във Варна

Стела МАРИНОВА

Ивайло, Магдалена и Наталия са поканени да участват в обучението за медиатори, от училищния психолог Михаела Димитрова заради активността си в други извънкласни проекти. Преди да решат да преминат през него и да станат част от Центъра по медиация в своето училище, Ивайло и Магдалена проучват какво представлява медиацията и какви полезни умения за живота ще придобият благодарение на нея.

„Разбрах, че освен в училище ще мога да използвам и в живота уменията за разрешаване на спорове и конфликти, които усвоих. Тук, в училище, ще мога да помагам на ученици, които имат разногласия и конфликти, ще се опитам да им съдействам да се справят с тях. Ще мога да помагам на близки, на роднини, на приятели, в работата – навсякъде“, разказва Ивайло.

Наталия споделя за обучението по училищна медиация: „Исках да затвърдя знанията си и да се сертифицирам, за да мога да работя като медиатор“, обяснява тя.

Всеки от учениците медиатори е и ментор на някой от осмите класове в гимназията. Те отговарят за тях и им помагат в различни ситуации.

„Като ментори, наглеждаме осмите класове и им помагаме. В случая ни е от полза това, които учиме по време на обучението по училищна медиация – как да се справяш с конфликта и как да не го оставяш да ескалира ненужно. Записах се в програмата, тъй като в по-малките класове има много конфликти – отчасти и защото те тепърва се опознават помежду си. Важно е около тях да има човек, който има нужните умения и знания, който да помага на учениците, които имат разногласия да се чуят взаимно и всеки да разбере истинските мотиви на другия. Това сваля напрежението в отношенията им напред.“

Една от причините да стане медиатор и Магдалена, е за да могат да разкажат спокойно за истинските си притеснения, без да бъдат обвинявани какво са направили.

Учениците медиатори вече са представили дейността си и тази на Центъра по медиация пред осмите класове в училището. Първата им среща е опознавателна. Всеки гимназист, част от Центъра по медиация, ще помага на класа, за който е отговорен, използвайки уменията си на медиатор. Медиаторите ще влизат в часовете на класа и ще обсъждат различни

Мария Младенова, педагогически съветник:

Идеята е нашата работа да стане традиция

„Нашите намерения са да създадем условия за максимално удовлетворение на всички, подпомогнати от медиатор, да се постигат разумни решения, така че отношенията между страните да бъдат подобрени от процеса на медиация. Медиацията е алтернативен подход за разрешаване на конфликти при различни гледни точки“, казва педагогическият съветник и ръководител на Центъра Мария Младенова. В момента текат информационни кампании сред учениците, като идеята е кампанията да стигне до всички ученици в гимназията.

Тя и психологът Михаела Димитрова са сертифицирани медиатори. „Идеята е младежите да работят на ниво ученици, но когато има конфликтна ситуация, в която са замесени ученик и учител, в този случай в медиацията да има и възрастен в мое лице и в лицето на Михаела Димитрова“, казва ръководителката на Центъра.

След време желанието на екипа е колкото се може повече ученици от гимназията да влязат в ролята на медиатори. А всеки желаещ от по-малките класове да бъде обучен. Идеята е Центърът да развива своята дейност и през следващите години и да е постоянно действащ.

теми, ще приканват учениците да споделят за проблемите си, ако имат такива, и ще обсъждат алтернативи за разрешаването им.

Младежите споделят, че медиацията е доброволен процес – ако класът или ученици имат някакъв проблем, могат да се обърнат към класния ръководител или директно към учениците медиатори, за да им бъде насрочена среща и да получат подкрепа за разрешаване на ситуацията.

Ивайло споделя, че ще се стреми да информира и своя клас. „Искам, ако имат проблеми, да знаят към кого могат да се обърнат, за да не се стига до по-сериозни конфликти, на които сме били свидетели – например разпространение на снимки и съдържание в социалните мрежи. Желанието ни е това да се избегне на по-ранен етап“, обяснява ученикът.

Магдалена отбелязва, че екипът медиатори иска останалите гимназисти да се чувстват комфортно. По думите ѝ ключовото е да имат личен подход.

„Забелявала съм, че на учениците им е по-лесно да споделят за конфликти на менторите си, отколкото на класния ръководител. Ментор съм за трета година. Познавам всички по имена и те ме поздравяват, когато се видим. По-лесно е, ако сте в приятелски отношения. Много важно е да се комуникира с класа“, обяс-

нява Магдалена.

При всеки клас младите медиатори прилагат различен подход. „С класове, които са спокойни и обичат се включват в проекти, няма да приложим същите методи като с клас, който шумен в час и не може да се говори с учениците в него“, допълва Магдалена.

В обучението за медиатори участват само ученици от Варна. Те са благодарни за възможността да работят със своите ментори. „Научих много от тях не само за медиацията, а и като цяло“, посочва Ивайло.

Наталия отбелязва, че е щастлива, че по време на обучението е получила възможност да се запознае и с други хора, които имат подобни интереси и искат да помагат на връстниците си. Споделя, че най-голямо впечатление ѝ прави алтернативният подход на методите на обучение. „Това много ми хареса. Имаше различни интерактивни обучения. Можехме да направим симулация на медиация, да видим реално как протича конфликтна ситуация, а не само да го учим от теория“, разказва Наталия.

Младежите вече са провели и първата си медиация. Скоро след откриването на Центъра са потърсени от две момчета, които отправят молба към тях да им помогнат да разрешат проблем помежду си.

ПЛАТЕНА ПУБЛИКАЦИЯ

Обучение по актуални теми в Професионален център „Устойчив свят“ – Пазарджик

Центърът за професионално обучение „Устойчив свят“ – Пазарджик, представя две обучения по актуални теми с педагози от региона.

Програма „Сигурност в училище и защита от престъпления и посегателства срещу деца, ученици и педагогически специалисти“ е свързана с разширяване на знания и компетенции по темата чрез използване на проблемно-ситуационни методи и реални примери от съдебната практика на адвокати и съдии от Пазарджикския районен съд.

Програмата обръща внимание на теми като агресията в училищна среда, тормоз и насилие, трафик на хора, информационна сигурност, криминални и противообществени прояви при непълнолетни и малолетни.

Програма „Образование за устойчиво развитие“ отговаря на призива на МОН за обучение по тази актуална тема, защото все още по нея акцентът пада върху опазване на околна среда, без да се имат предвид икономическите и социалните параметри. Чрез избрани теми за кръгова икономика, природни компоненти, население и селища и показатели за устойчиво развитие от родния край учители дискутират приложението им в учебния процес.

На всички участници е осигурен безплатен учебник „Концептуални основи на устойчиво развитие“ с автор Мария Гюлеметова – ръководител на обучение. И в двете обучения се използват анкета за обратна връзка и препоръки, като 100% от участниците дават положителна оценка.

Поч. доц. г-р Мария Гюлеметова

Студио „Аз-буки“ в YouTube Ви среща с интригуващи, вдъхновяващи и мотивиращи събеседници, с които разговаряме за образование и наука.

Този път в най-новото онлайн пространство на Националното издателство за образование и наука „Аз-буки“ гостува гл.ас. Тервел Пулев – боксов шампион и университетски преподавател.

С него разговаряме за уроците на спорта, академичната кариера и учителите в неговия живот, които среща по пътя на своето израстване като спортист и преподавател.

Разговора води
Венцислав ГЕНКОВ

– Г-н Пулев, завършвате Националната спортна академия като учител и треньор, ставате юрист през 2018 г., а през 2023 г. защитавате докторска дисертация. Какво подтикна един медалист от олимпийски игри и европейски първенства да избере научната кариера?

– По-скоро гледам на това като на някакъв естествен развой на нещата при мен. Винаги, каквото и да съм правел в личен план, съм се стремил да не бъда посредствен и да продължавам да се развивам. Стремил съм се да вървя нагоре, опитвайки се да бъда над средното ниво.

– Кога дойде моментът, в който осъзнахте, че спортът вече не е достатъчен?

– Спортът е до време. Не че не ми е достатъчен, просто в един момент за себе си търсех развитие, което да е свързано със спорта, защото в това съм най-добър. Това е най-голямата ми експертиза. Имам претенции в това отношение съвсем аргументирано и не закъсня и посоката, в която тръгнах.

През 2019-а имаше конкурс за докторанти. Тогава бях в САЩ. Обадиха ми се и реших да се прибера, за да участвам в конкурса. Подготвих се и се явих.

– Какво от дисциплината на елитния спорт Ви помогна най-много в академичния път?

– Много неща съм заимствал от спортната си практика, от видяното по света. Запознавал съм се с различни методики на работа и начини на подготовка, най-различни средства и методи, които да могат да подобрят работата на спортистите. Със системата на спорта изобщо. Смятам, че с това съм уникален.

– Завършвате магистратура по право в Софийския университет, но продължавате в педагогиката. Защо не правото?

– По стечение на обстоятелствата и в точно определен момент, в който търсех и друго развитие. Не обичам да се занимавам само с едно нещо. Доскучава ми. Трябва да се занимавам с няколко неща, за да чувствам някакво развитие. Иначе имам усещането, че стоя на едно място.

– А какво Ви дава педагогиката, което правото не успя?

– В Софийския университет работя със спортни педагози. Помагам им да се развиват, да разширят кръгозора си, знанията и компетенциите, което е моята истинска сила. И поради тази причина мисля, че това е много по-близо до мен.

Видео с целия разговор може да намерите в YouTube канала на Студио „Аз-буки“.

Гл.ас. д-р Тервел Пулев:

Животът е училище

Получавам удовлетворение от работата със студентите, колегите в Софийския университет и ръководството на Факултета по науки за образованието и изкуствата

Снимка Крум Янков

– Ще продължите ли да се изкачвате по академичната стълбница и какви цели си поставяте като учен?

– Апетитът идва с храненето. Не е хубаво да тръгваме с много голяма кошница. И сега се чувствам отлично. И сега получавам удовлетворение от това, което правя. Работата със студентите и колегите ми, с останалите преподаватели в Софийския университет, ръководството на Факултета по науки за образованието и изкуствата. Така че, дори да не продължа развитието си в академичния път, пак ще се чувствам отлично.

– Кои са центровете в България, които развиват наука в спорта?

– Би трябвало да бъде Националната спортна академия и смятам, че го правят. Винаги може още, разбира се. Отделни научни работници в Българската академия на науките работят в тази насока. Но да не забравяме спортните факултети в Пловдивския университет, в Тракийския университет, в Русенския университет. Има много звена, които развиват науката в спорта.

В изследванията за спорта се срещат над 30 науки, ако започнем с анатомия, биомеханика, физиология, статистика и много други. Няма как спортът да върви, да се развива и да е на високо ниво, ако няма наука. Ако не я използваме, означава, че го връщаме на архаично ниво.

– Боксът често се възприема като чиста физическа сила. Каква е ролята на интелекта, анализа и научното планиране в подготовката на съвременния атлет?

– Всяко занимание е преди всичко интелект. В бокса за стотна от секундата трябва да вземеш най-правилното измежду десет или петнадесет решения. И разбира се, че това е интелект. Но и високо ниво на подгот-

товка, за да можеш за толкова кратко време да не сгрешаши.

– От около година сте главен асистент в катедра „Начална училищна педагогика“ в Софийския университет. Какъв преподавател сте в аудиторията?

– Трябва да попитате студентите. Те трябва да отговорят. Но се стремя да съм балансиран. Нито да съм прекалено строг, нито да съм прекалено добър, безгръбначен човек, с когото изобщо не се съобразяват. Не могат да влизат със закъснение или да не ме поздравят. Това са най-елементарните неща.

Да речем, в моята практика като студент съм виждал и такива случаи, когато преподавателят се прави, че не забелязва нещо.

– Осмеляват ли се студентите да не посещават Вашите занятия?

Тервел Пулев е многократен републикански шампион. Боксьор № 1 на България за 2010, 2011 и 2012 г. Достига до бронзов медал от Олимпийските игри в Лондон през 2012 г., има две сребърни и едно бронзово отличие от еврошампионати, триумфира и в редица международни турнири.

През 2019 г. в Пловдив печели Интернационалната титла в полутежка категория на Световната боксова асоциация (WBA).

Завършва Националната спортна академия със специалностите „Треньор“ и „Учител“, а по-късно и „Право“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. През 2023 г. защитава докторска дисертация в Националната спортна академия.

От 2025 г. е преподавател във Факултета по науки за образованието и изкуствата на Софийския университет.

– Студентите не са като учениците. Някои ходят на работа, някои имат семейства, деца. Ако прекалено много се изисква от тях, те не могат да го изпълнят. Всъщност е въпрос до голяма степен на желание, на самосъзнание.

Да речем, имам студент, който е и по-голям от мен на възраст. Идва и ми казва: „Най-рано мога да дойда в девет и половина, защото водя детето си до училището“. И винаги, когато сме имали упражнения, не е закъснявал.

Тоест, когато имаме зряла и отговорна личност пред себе си, не можеш да му кажеш: „Ти не идваш на моите лекции или моите упражнения“. Напротив, той се е разбрал с теб, казал ти е какво е положението. Ако и това не изпълни, тогава означава, че е несериозен. Така че, зависи от аршина.

– На каква тема беше докторската Ви разработка?

– Докторската ми теза беше на тема „Ефективност на експерименталната комплексна методика в бокса“. Разработих система от подходи, средства и методи за подготовка, които може би повечето специалисти на тема бокс биха прочели и би им било интересно.

– Участвате във филм за превенция на употребата на наркотици и провеждате срещи с млади хора. Защо е важно да водите разговори с тях?

На стр. 14

На читателите на в-к „Аз-Буки“ желая да не спират да учат, да мечтаят за нови хоризонти и да знаят, че всичко зависи от тях самите!

Тервел Пулев

ср. София
03.02.2026 г.

Министерство
на образованието и науката
**Национално издателство за
образование и наука „Аз-буки“**

Директор:
ЕМИЛ СПАХИЙСКИ
Заместник-директори:
СТОЯН СТОЯНОВ
ВЕНЦИСЛАВ ГЕНКОВ
1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
За цялата страна:
0700 18466
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
<https://www.azbuki.bg>

Аз-буки

Банкова сметка:
„Обединена българска банка“ АД
IBAN: BG38UBBS81553139075716
BIC: UBBSBGSF

**Национален седмичник
за образование и наука**

АЗ-БУКИ

ISSN 0861-3990

Редактори:

д-р Зина Соколова

z.sokolova@azbuki.bg

д-р Дилиана Кочева

d.kocheva@azbuki.bg

Степа Маринова

s.marinova@azbuki.bg

Боряна Трайчева

b.traycheva@azbuki.bg

Дарена Михайлова

d.mihailova@azbuki.bg

Графичен дизайн:

Иво Христов

i.hristov@azbuki.bg

Петър Владов

p.vladov@azbuki.bg

Стилист-коректор:

Анелия Врачева

a.vracheva@azbuki.bg

Фоторепортер:

Олег Попов

Реклама и**разпространение:**

izdatelstvo.mon@azbuki.bg

Кореспонденти в страната:**Белене** – Ралица Господинова

088 7418349

Бургас – Дана Митева

0898361338

Варна – Розалина Димитрова

088 339920

Велико Търново – Здравка Маслянкова

088 6653255

Видин – Борислава Борисова

vidinster@gmail.com

Ловеч – Жанина Илиева

087 7209597

Пловдив – Деляна Лукова

088 7271712

Смолян – Ангел Добриков

088 9703271

Кюстендил – Северина Димитрова

089 5789515

Шумен – Светлана Крумова

srkrumova@gmail.com

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:

Степа Маринова

Предпечатна подготовка:

НИОН „Аз-буки“

Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД
ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А
Неподписаните снимки в броя са от архива
на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа

Материали не се връщат
Авторските права на публикуваните
текстове и илюстрации са
собственост на вестника

НИОН „Аз-буки“ издава**научните списания:**

„Български език и литература“

„Чуждоезиково обучение“

„Математика и информатика“

„Педагогика“

„Професионално образование“

„Философия“

„Стратегии на образователната

и научната политика“

„История“

„Обучение по природни науки

и върхови технологии“

Животът е училище

От стр. 13

– Свикнал съм винаги да се включвам в обществени каузи, в които мога да бъда полезен. Смятам, че филмът като послание е по-скоро мисия. Има ефект от него.

– **Защо точно наркотиците?**

– Това е един от бичовете на днешното време. Децата много често се подлъгват, в различни ситуации изпадат в слаб момент. Това е зависимост, за която трябва да се говори. И това е голяма част от превенцията. Ако едно дете знае какво го чака накрая на тунела, няма да влезе.

– **Срещате се с младежи. За какво си говорите с тях?**

– Често ме канят в училища, говорим на различни теми. Влизал съм и в различни училища. Стигнал съм до извода, че това какво е училището, зависи главно от директора и как го ръководи.

Ще дам пример за две училища, които за мен са образцови. И двете са професионални гимназии. Едната е „Велизар Пеев“ в Своге. В това училище съм виждал неща, все едно съм в някое училище в Швейцария. Всичко е подредено, всичко е под контрол. Произвеждат, участват в проекти, ходят, работят, което реално изгражда специалисти.

Другото училище е ПГ по механизация на селското стопанство в Гоце Делчев. Там учениците отглеждат животни и различни видове култури, произвеждат храна.

Двете гимназии нямат сравнение с друго училище в България, в което съм бил. А повече от 16 години вече обикалям училищата. Случвало ми се е да видя и негативни примери.

– **Един от олимпийските принципи е масовото участие, нали така? Предоставя ли се достатъчно възможност за спорт днес в образователните институции?**

– За съжаление, не се поставя достатъчен фокус на спорта. Той е върху другите предмети, а физическото възпитание се приемат по-скоро като свободен час. Това трябва да се промени.

Трябва отношението към спорта да е на съвсем друго ниво, защото, ако сме обездвижени, ако се храним зле, ако цялото ни отношение към тялото ни е неправилно, няма как да бъдем пълноценни личности, защото може да си много добър в математиката или в друга наука, но в това тяло ще живееш целия си живот.

– **Какво трябва да се промени?**

– Ние, като общество, самите родители трябва да искат повече от съответните директори и учители по физическо възпитание. Цялото отношение трябва се промени.

Да речем, спортни педагози, с които работя, до голяма степен занемаряват детайлите. Закъснява, ще дойде с мръсни обувки. И ги питам: „Вие искате ли да сте в утрешния ден учител по физическо възпитание и спорт, да влезете пред децата с мръсни обувки, да сте неподготвени и да закъснеете? Такива мързеливци ли искате да бъдете?“. И те мълчат.

Тези хора трябва първо да променят себе си. Няма как да станат професионалисти в нещо, ако личността куца, ако личността няма дисциплина и организация. Това са основни елементи, за да може системата да тръгне нагоре.

– **А какъв ученик беше Тервел Пулев?**

– Беше любознателен ученик. Разбира се, опитваше се да хитрува – да слуша учителя и да си научи урока в часа, за да му е свободно после времето. И до голяма степен ми се получаваше. Разбира се, ако учех повече, щяха да са по-високи оценките ми, но дипломата ми е някъде около „Много добър“.

При мен изигра роля това, че рано почина майка ми. Иначе бях отличник, бях много любознателен. Изведнъж чисто психически и личностно се загубих, което е нормално. Трябваше ми време да осъзная кой съм, къде съм и че всъщност образованието един ден ще ми даде път.

– **Кои са учителите във Вашия живот? Кои са преподавателите, които сте запомнили?**

– Преподавателите са много. Първият е моят баща. Мога да кажа, че не пораснах в семейство, пораснах в школа, заобиколен от 10 000 тома книги в един апартамент около 90 – 100 квадрата, без празно място, освен прозорците и вратите, навсякъде библиотека.

Говорейки постоянно на тази тема, имаше един надпис, беше сложен от баща ми – „Който книги не чете, той духовно ще умре“. В днешно време, разбира се, се чете повече дигитално, но смисълът остава – трябва да се развиваш, трябва да четеш.

Той е първият ми учител, на когото съм много, много благодарен и винаги ме води напред. Дори когато ми е било трудно, мисля за него. Какво би казал той, ако е тук? И тогава разбирам какво да направя. Опитвам се да хвана неговия

смисъл.

Разбира се, и много други хора са ми помагали – някои съзнателно, други несъзнателно. Ако седиш и гледаш някой как се държи, какво прави, как реагира в дадена ситуация, това пак те учи. Имах преподавател в Националната спортна академия – професор Люзан Митев, също много светъл пример. Тогава той ни преподаваше история на физическата култура и спорта. В I курс сме, „новобранци“, и го питахме какво да правим, откъде да учим. А той отваря прозореца. Навън студентите се движат напред-назад като във филм за коледжките. И той казва: „Ето учете!“.

По-късно разбрах какво искаше да ни научи – животът е училище. Всяко нещо може да те научи. От всеки може да извадиш извод, стига да го търсиш.

Ето, моят научен ръководител доц. Евтим Григоров, той ми е учител, той постоянно ме наставлява. Когато пиша статии, когато се опитвам да развивам научна дейност, той ме напътства постоянно.

– **Много млади спортисти смятат, че трябва да избират между спорта и училището. Какъв съвет бихте им дали?**

– Не мисля, че трябва да се избира между едното и другото. Двете вървят ръка за ръка. Баща ми казваше: „Като си изморен от тренировка, ще седнеш и ще четеш. Като ти писне да четеш, отиваш на втора тренировка“.

Разбира се, има моменти, в които не ти е до четене. Но хубавото е, че днес има и видеа, има подкасти на всякакви теми. Можеш да слушаш, можеш да гледаш неща, които да те учат.

ПРАВНА КОНСУЛТАЦИЯ

Тодор КАПИТАНОВ

Забавената или непълно изплатена заплата е проблем, с който се сблъскват немалко работници и служители, особено в периоди на икономическа несигурност. Често работодателите се позовават на финансови затруднения, но докъде се простират законовите им права и кога подобно поведение е нарушение? Българското трудово законодателство ясно урежда случаите, в които възнаграждението може да бъде изплатено частично, както и гаранциите за работника при забава или неплащане.

Неплатена заплата: права на работника и задължения на работодателя

Спрямо закона, при финансови затруднения, които не позволяват на работодателя да изплати цялото възнаграждение на работника или служителя, се гарантира изплащането на трудово възнаграждение в размер 60 на сто от брутното му трудово възнаграждение, но не по-малко от минималната работна заплата за страната. Остатъкът до пълния размер остава дължим заедно със законната лихва. Лихва се дължи от момента на забавата за целия период до погасяване на неизплатеното трудово възнаграждение.

Получаването на трудовото възнаграждение се доказва само с писмени доказателства – подпис на работника или служителя върху ведомост, частна разписка и др. Следователно надлежно оформената ведомост, респективно разписката от работника са допустими доказателствени средства, чрез които при проверка от Инспекцията по труда може да се установи изпълнението на задължението по изплащане на заплата.

Работодателят в установените в закона срокове следва да начислява във ведомостите за заплати трудовите възнаграждения на работниците и служителите за положения от тях труд и да плаща за извършената работа трудово възнаграждение. Друго негово задължение е да предостави на осигурителния орган данни за осигурените лица и да внася определените осигурителни вноски.

В случай че трудовото възнаграждение се изплаща по банков път, в трудовото досие на работника или служителя следва да има писмено искане до работодателя възнаграждението да се изплаща по банков път, както и предоставени данни за банковата сметка на работника (важно е той да е титуляр на банковата сметка), по която да се изплаща възнаграждението.

Допълнителни трудови възнаграждения или част от тях могат да се изплащат в натура, ако това е предвидено в акт на Министерския съвет, в колективен трудов договор или в трудовия договор. Това означава, че не е възможно работодателят едностранно да промени тези условия, включително не е възможно целият размер на трудовото възнаграждение да се изплаща в натура, с което да се избегне плащане на работната заплата в пари. В този смисъл опитите от страна на работодател с финансови затруднения да предоставя на работниците си част от произведената в предприятието продукция вместо трудово възнаграждение, с идеята те да я продадат и така да получат дължимата им сума пари, представляваща трудовото им възнаграждение, би се приравнила от контролните органи на Инспекцията по труда на неплащане на трудовото възнаграждение.

Следва да се има предвид, че и в гражданското законодателство е предвидено, че липсата на парични средства у длъжника не го освобождава от отговорността за плащане на дължимите суми. Отнесен към трудовото законодателство, този принцип предвижда, че работодателят, който няма парични средства, не е освободен от задължението да изплаща работната заплата.

В трудовото, но и в гражданското законодателство изпълнението на всяко юридическо задължение е осигурено с мерки за принудително изпълнение. Неплащането на трудовото възнаграждение може да породви трудов спор. За да се пристъпи към принудителното изпълнение на едно задължение обаче, трябва това задължение да е станало изискуемо: работникът, в чиято полза е задължението, следва да изиска от работодателя да изпълни дължимото плащане.

БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ „ТАТУЛ“ РОМАН ОТ ДЖОН УИНДЪМ	⇓	КРАСИВА МЕСТНОСТ СТИХОСБИРКА ОТ БЛАГА ДИМИТРОВА	⇓	НОВАТОР ИМПОРТ НА СТОКИ	⇓	ЧИСЛОТО 3,14.. ЖИЛИЩЕ НА МОНАРХ	⇓	СЕВЕРНО СЪЗВЕЗДИЕ РУСКИ САМОЛЕТИ	⇓	ЧАСТ НА РЕЧТА (ГРАМ.) РЕАКТИВНИ ПРОДУКТИ НА ОРГАНИЗМА СРЕЩУ АНТИГЕНИ РУСКИ ДРАМАТУРГ	⇓	ТРОПИЧЕСКО ВЛАКНОПАИ- НО РАСТЕНИЕ	⇓	ВЪЗРАСТЕН МЪЖ, ДЯДО РЕКА В ИНДИЯ	⇓	ИСПАНСКИ ТАНЦ ФРЕНСКИ ПИСАТЕЛ - „АРКАНЗАСКИ ТРАПЕРИ“	⇓	ГРАД ВЪВ ФРАНЦИЯ
⇒		⇓		⇓		⇓		⇓		⇒			⇓			⇓		⇓
БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ - „ГОЛЯМАТА СКУКА“ КУПУЛУНГ	⇒					ИЗОРАНА И НЕЗАСЯТА НИВА СПОМАГАТЕЛ- НА СКАЛА НА ИЗМЕРВА- ТЕЛЕН УРЕД	⇒	ГЕРОЙ НА ВЕРТИЛИМ ОТ „ЕНЕИДА“ ФРЕНСКИ ФИЛОСОФ (1798-1857)	⇒		ГЕРОИНЯ ОТ „САМОТНИ ХОРА“ МАРКА БЪЛГ. ГОТВАРСКИ ПЕЧКИ	⇒		ОСНОВЕН ЛИТЕРАТУРЕН РОД	⇒			
⇒			РЕКА В МОНГОЛИЯ И РУСИЯ ПИСАТЕЛ ОТ САЩ (1871-1900)	⇒				⇓			⇓		ЩИПКА НА ОБИЦА	⇒	СЕКТА, РАЗКОЛ ГЕРОИНЯ НА ЛЕХАР ОТ „ЦИГАНСКА ЛЮБОВ“	⇒		
ОГЛАВНИК		КОПИРНА МАШИНА ФРЕНСКИ ЕСТРАДЕН ПЕВЕЦ (1941-2012)	⇒	⇓	МАРКА ФРЕНСКИ АВТОМОБИЛИ	⇒			ГЕРОЙ ОТ „17 МИГА ОТ ПРОЛЕТА“ БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ (1884-1964)	⇒	БАНКОВ ПАРИЧЕН ДОКУМЕНТ	⇒			⇓			
⇒		⇓			ШАБЛОНЕН ИЗРАЗ	⇒			⇓	ПРОИЗВ. НА ЖАН ЖАК РУСО ЙОНИЙСКИ АРХИТЕКТУРНИ ОРНАМЕНТИ	⇒					ПОСОБИЯ ЗА ЗИМЕН СПОРТ	⇒	УЕДИНЕНО МЯСТО В РЕСТОРАНТ
ПОЕМА ОТ ОВАНЕС ТУМАНЯН	⇒				ХИМ, ЕЛЕМЕНТ, МЕТАЛ	⇒			⇓		⇒					⇓		ОБЛАГА, ПОЛЗА
ОПЕРА ОТ М. ГОЛЕМИНОВ	⇒				ОБЕЛЕНИ КОРИ ОТ ПЛОДОВЕ	⇒				ВЪЗВЕЛИЧАВА- НЕ, ПРОСЛАВ- ВАНЕ	⇒					⇓		
⇒					НАЧАЛО НА ДЕНЯ, ЗОРА ПРОХОД С ВИСОКИ И СТЪРМИНИ СТЕНИ	⇒				⇓		ВЪРЗОП ОТ ЖИТНИ КЛАСОВЕ СИНЪТ НА ДЕДАЛ (МИТ.)	⇒					
КОЛА ТЕГЛЕНА ОТ КОНЕ ГЕРОЙ НА П. СЛАВЕЙКОВ ОТ „РАЛИЦА“	⇒					⇓	ПЪРВАТА ЖЕНА (БИБЛ.) ГЕРОИНЯ НА Б. ШОУ ОТ „ХЛЯБ ПО ВОДИТЕ“	⇒			⇓		БЪЛГАРСКИ ВЕРМУТ ПОРЕДНА НОМЕРАЦИЯ НА МУЗ. ПРО- ИЗВЕДЕНИЯ	⇒				ФРЕНСКИ ПИСАТЕЛ ЖАН КРИСТОФ“
⇒			АМЕРИК. ПЕВИЦА И АКТРИСА БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ „ЧАСОВЕ“	⇒			ГЕРОИНЯ ОТ „ДЕИВИД КОПЪР- ФИЛД“ ДРЕВНОГРЪЦ- КИ ПОЕТ	⇒	⇓	ИТАЛ. ПИСА- ТЕЛ - „ИМЕТО НА РОЗАТА“ РУСКИ ПИСАТЕЛ (1891-1980)	⇒		⇓	ЦАР НА ЮДЕЯ (73-4 Г. ПР. Н. Е.) ЗДАНИЕ ЗА ЗАБАВИ В ДРЕВНА ГЪРЦИЯ	⇒			
ТЪРЖЕСТ- ВЕНА УНИ- ВЕРСИТЕТ- СКА ЗАЛА	⇓	ЧАСТ ОТ ОГНЕСТРЕЛ- НО ОРЪЖИЕ	⇓	ВИД ПРЕЖДА ОТ ИЗКУСТВЕНИ ВЛАКНА ПЪРВОБИТНО ОРЪЖИЕ	⇒	⇓			⇓	ВУЛКАН ВЪВ ФИЛИПИНИТЕ	⇒			⇓		ИГЛОЛИСТНО ДЪРВО	⇒	
⇒		⇓			ЗИДАНА СТАЙНА ПЕЧКА ДЪРЖАВЕН ГЛАВА НА КНЯЖЕСТВО	⇒				⇓	ЗАЩИТА, ПОКРО- ВИТЕЛСТВО	⇒			⇓	ТЕЛЕФОНЕН ПОВИК		
ВИД ПАНТАЛОНИ ОТ ПАМУЧЕН ПЛАТ ГЕРОИНЯ НА ЕМИЛ ЗОЛА	⇒				⇓	ПРИТОК НА ДУНАВ ГЕРОЙ НА ЕЛИН ПЕЛИН ОТ „ГЕРАЦИТЕ“	⇒		ЧИЛИЙСКИ ПОЕТ (1904-1973) ФРЕНСКИ ПИСАТЕЛ (1621-1695)	⇒					⇓		ЕДИН ОТ МЕСЕЦИТЕ	ВЪРНО ТВЪРДЕНИЕ
⇒					ПРЕДГОВОР ПРЕДИСЛОВИЕ	⇒	⇓		⇓		РОМАН ОТ О. БАЛЗАК	⇒						
СТИХОТВО- РЕНИЕ ОТ РОБЪРТ БЪРНС	⇒	УБЕЖДЕНИЕ	⇒		⇓	ГЕРОЙ НА РЕМАРК ОТ „ТРИУМФАЛ- НАТА АРКА“ ВНЕЗАПЕН СПАД	⇒			КАНАДСКА ПОП- ПЕВИЦА ГЕРОИНЯ НА Ъ. СИНКЛЕР ОТ „ПЕТРОЛ“	⇒		СВЕТОВНА ОР- ГАНИЗАЦИЯ ЛИТЕ- РАТУРНО- ПУБЛ. ПРОИЗ- ВЕДЕНИЕ	⇒		АНГЛИЙСКИ ФИЗИК (1736-1819)	⇒	ГОЛЯМА ТРОПИЧЕСКА ЖАБА
⇒		⇓	ДРЕВНОГРЪЦ- КИ БОГ	⇒		⇓	ПОМОШНИК НА КАДИЯ			⇓			⇓			РЕКА В ГЕРМАНИЯ		
РЕКА В ГЕРМАНИЯ	⇒			ОПТИЧЕСКО ЯВЛЕНИЕ В ПУСТИНЯТА	⇓	ТЕКСТ В НЕ- ОКОНЧАТЕЛЕН ВИД	⇒			⇓	ИНДОНЕЗИЙ- СКИ ОСТРОВ			УНГАРСКИ ПОЕТ (1925-1978) АНГЛИЙСКА ПАРТИЯ ОТ XVII ВЕК	⇒	⇓		
ДАНЫК ВЪРХУ НЯКОИ СТОКИ	⇒			⇓	КАМЕННА ОГРАДА	⇓	УВИВНИ РАСТЕНИЯ	⇒		СТАР. ИЗПИ- ТАН ВОИН	⇒	⇓		⇓				
⇒				⇓	МЕК ВЪЛНЕН ПЛАТ	⇓	РЕКА В БЪЛГАРИЯ ПТИЦА ОТ РАЗРЕД ЩЪРКЕ- ЛОВИ	⇒		АМЕРИК. ДЖИПОВЕ	⇒	⇓						ЕДИНСТВЕН ПО РОДА СИ ПРЕДМЕТ
НАСТИЛКА НА УЛИЦИ С ЕДРИ КАМЪНИ	⇒	ГЕРОЙ НА ВАГНЕР ОТ „ЛЕГЯЩИЯТ ХОЛАНДЕЦ“ МОДЕЛ „НИСАН“	⇒				⇓	ПОВЕСТ ОТ ЛЕРМОНТОВ ПОВЕСТ ОТ П. КАРА- ПЕТРОВ	⇒	⇓	ДЪРЖАВА В АФРИКА		ПРОВЛАК В ТАИЛАНД	⇒			РУСКА ПИСАТЕЛКА (1901-1964)	ГЕРОЙ ОТ РОМАНА „ТРУДНО Е ДА БЪДЕШ БОГ“
⇒		⇓						⇓	ГЕРОИНЯ НА Х. СЕНКЕВИЧ	⇒			⇓	ОПЕРА ОТ ЖАН ФИЛИП РАМО	⇒			
АМЕРИКАН- СКА ФИЛМОВА НАГРАДА	⇒	ГЕРОЙ НА БОРОДИН ОТ ЕДНОИМ. ОПЕРА	⇓		ЗИМНА НАМЕТКА	⇒			⇓	УНГАРСКИ ПИСТОЛЕТИ	⇓	СИЛНО ЗАМЪРСЕН ГРАДСКИ ВЪЗДУХ ПЬЕСА ОТ АЛ. ОСТРОВСКИ	⇒		ГЕРОИНЯ ОТ „ПОТОМ“ НА Д. ДИМОВ ЗВУК, ПРОИЗВЕДЕН ОТ ГЪРЛОТО	⇒		
⇒		⇓	МОДЕЛ „ФИАТ“ СТИХОТВО- РЕНИЕ ЗА ВЪЗХВАЛА	⇒	ТЪМНИНА	⇒	⇓			⇓			⇒		⇓	ГЕРОЙ НА ШЕКСПИР	⇒	
ГЕРОЙ НА ГОРКИ ОТ ЕДНОИМЕНЕН РОМАН ТЪРГОВСКА ДЕЙНОСТ	⇒		⇓			РОДИТЕ ХАРАКТЕРНИ ЗА РАДЕН АКТЬОР	⇒			⇓			⇒		⇓	ШОТЛАНДСКИ ТАНЦ	⇓	
⇒									ГРАД В СОМАЛИЯ	⇒		СИНТЕТИЧЕН МНОГОСЛОЕН ПАРКЕТ	⇒					
АЗИАТСКО СПИРТНО ПИТИЕ	⇒				ХАРМОНИЯ	⇒						ЗЕЛЕНЧУКОВО ПРЕДЯСТИЕ	⇒					

РЕЧНИК: АНАМАР, АРАТА, ЛЕМАН, НАГИ

ЕВЕЛИНА ТУМБЕВА

Водоравно: Разцветников (Асен). Аврора. Паеля. Ски. Улф (Вирджиния). Обол. Волта (Алесандро). Перник. Канети (Елиас). Ло. Драка. Пап. "Лес". Жега. Аут. Мери. Такса. Рейс. Сатира. Лик. Унгаро (Емануел). Сен. Верди (Джузепе). "АН". Омонимика. "Якобс". Ширит. Неруда (Пабло). Азимов (Айзък). Косинус. Закана. Ика. Цел. Кал. Сонет. Знак. Ботаника. Аладин. Рама. Ингьо. Родамин. Лан. Тарас. Йена. Балерина. "Интел". Ирра. Ива. "Аристон". Некар. Жар. Горана. Рима. Але (Алфонс). Дора. "Антигона". Павоне (Рита). Стил. "Млада". Тел. "Лот". Араб. "Агон". Шот. Тематика. "Армида". Параф. Тарама. Остен. Морис (Уилям). Кука. Клуб. Кок. Лолов (Ибро). Тексас. "Ана не".

Отвесно: Наполеон. Икебана. Агатопол. Залог. Горолом. Лир ("Крал Лир"). "Бетаро". Оцет. Арамис. Талев (Димитър). Дол. Рил. "Влад". Еротика. Арагон (Луи). Та-со (Торквато). Фея. Район. Нанини (Джана). Орелеф. Пaus. Инулин. Нара. Ом. Инсект. Смес. Китаря. Статут. Икра. Сеир. Сага. Инат. Таке. Акин. Манкузо (Ник). "Орисани". Ирак. Ивет. Адана. "АНТ". Тлака. Звук. Рив (Клара). АКЕЛ. Стори (Дейвид). Рамка. Пирея. Атар. Енигма. Алс. Кафка (Франц). Аркан. Дойл (Артур Конан). Молба. Апт. Доза. "Иде". "Нана". Робя. Дрон. Алиби. Знание. Адамс (Ричард). Обелки. Смин. Марка. Агитка. Гротеска. Окапи. Рало. Одеон. Алиса. Новак (Витеслав). Ноаре (Филип). Ананке.

АБОНАМЕНТ 2026

Днес в броя
Фонд „Научни изследвания“ отпразнува 22-годишнината от основаването си в 11 области

АЗ-БУКИ
НАЦИОНАЛЕН СТАНДАРТИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Наг 3100 зрелостници на допълнителна матура

2780 лв. за асистент във висше училище

Министерският съвет одобри инициативите за издръжка на един студент в общи 48 професионални магистратури

2780 лв. за асистент в висше училище

Министерският съвет одобри инициативите за издръжка на един студент в общи 48 професионални магистратури

2780 лв. за асистент в висше училище

Министерският съвет одобри инициативите за издръжка на един студент в общи 48 професионални магистратури

Изданията на „Аз-буки“	Цена за година
Български език и литература	55,65 лв. / 28,45 €
История	55,65 лв. / 28,45 €
Математика и информатика	55,65 лв. / 28,45 €
Педагогика	107,4 лв. / 54,9 €
Професионално образование	65,71 лв. / 33,6 €
Стратегии на образователната и научната политика	69,24 лв. / 35,4 €
Философия	40,68 лв. / 20,8 €
Обучение по природни науки и върхови технологии	69,33 лв. / 35,45 €
Чуждоезиково обучение	55,65 лв. / 28,45 €
Вестник „Аз-буки“	112 лв. / 57,25 €
Цена за година онлайн	
Вестник „Аз-буки“	95 лв. / 48,57 €

Абонирайте се В РЕДАКЦИЯТА с отстъпка

5% от цената – при **ТРИ** и повече издания

10% от цената – при **ПЕТ** и повече издания

15% от цената – за **ПЪЛЕН** комплект от изданията

Контакти: София 1113,
бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5,
тел.: 0700 18466;
azbuki@mon.bg

www.azbuki.bg

Среци с изкуството на Кристо и Жан-Клод

Отдел „Образователни програми“ на Националната галерия организира на 7 февруари ателие към актуалната изложба на големите артисти в „Квадрат 500“

Петя НИКОЛОВА

Виждали ли сте някога обградени от розов плат острови или завеса в долината? А ходили ли сте по вода? Знаете ли какво е мащаба и творчески тандем?

С тези въпроси екипът на „Образователни програми“ към Националната галерия в София анонсира предстоящото творческо ателие „Семейна програма за посетители от 1 до 99 години“.

Уредникът Яна Братанова споделя за „Аз-буки“, че инициативата се радва на огромен интерес броеди минути след нейното обявяване. Организаторите обещава отговори на много любопитни въпроси, както и занимание, което ще приближи участниците до една от най-забележителните двойки в историята на изкуството на XX век.

На 7 февруари в „Квадрат 500“ ателието към изложбата „Кристо и Жан-Клод. Опакованият Райхстаг, Берлин, 1971 – 1995“ ще предостави възможност на малки и големи да се докоснат до онова, което е накарало милиони хора да погледнат на света с „нови очи“. Участието е след предварително записване.

Проектът „Опакованият Райхстаг“ на Кристо и Жан-Клод присъства в Националната галерия в София вече трети месец. Откритата в столицата в началото на ноември миналата година за първи път изложба на творческия тандем отбелязва 90 години от рождението на двамата художници. Родени на една и съща дата, в една и съща година – 13 юни 1935 г., Кристо и Жан-Клод смайват света с визуалните си проекти. Опаковането на сгради и обекти в огромен мащаб предизвиква традиционните ни представи за пространство, време и изкуство. За българите изложбата е още по-ценна, защото, както казва при откриването кураторът Гергана Михова, с експозицията габровският творец Христо Явашев се завръща в България посмъртно.

Но ако за възрастните Явашев е познат творец, за децата посещението в галерия „Квадрат 500“ вероятно ще ги срещне за първи път с него.

Като една от най-достъпните и разбираеми от най-ранна възраст форми на досег с изобразителното изкуство, тематичното ателие в изложбена зала въздейства по необичаен начин. Усещането от атмосферата, създадена от специално аранжирани картини, скулптури и инсталации, и фактът, че децата могат да правят нещо, не само да наблюдават, са несравними. Отразява се на израженията на лицата им, в погледите и реакциите им. Да се разположат между тези произведения и да рисуват,

да майсторят скулптури, да го направят „като големите“, провокира любопитството и ги ангажира в заниманието.

В това са се убедил от екипа на отдел „Образователни програми“ на Националната галерия в София и от началото на 2026 г. чрез интерактивните методи на инициативата „Съвременно изкуство за деца“ продължават да запознават и най-малките с експозициите си и актуалните изложби.

Преминалото на 24 януари ателие „Островът на скулптурата“, вдъхновено от изложбата със същото наименование на българските скулптори Георги Донов и Косю Минчев, се радва също на голям интерес.

Творческата работилница за деца от 6 до 12 години, проведена в Софийския арсенал – Музей за съвременно изкуство, запознава подрастващите със съвременната скулптура. От отдел „Образователни програми“ споделят, че кулминацията на преживяването е творческото предизвикателство децата сами да създадат скулптурна форма.

„Островът на скулптурата“ не е реално място на картата и не е скулптурен парк, а въображаемо пространство – оазис за идеи, форми и преживявания. Това е територия, в която децата откриват как се ражда една скулптура – чрез усещане, въображение и радостта от създаването ѝ. В практическата част им помага уредникът Георги Георгиев,

разказват от екипа.

Ако завежат децата си на тематичните ателиета, родителите също получават шанс да преживят няколко часа с изкуството. Така, ако някой не е чувал за голямото име в съвременната българска скулптура Георги Донов, който напуска този свят само 9 дни преди откриването на изложбата „Островът на скулптурата“, може да се срещне с неговите различни и провокиращи творби. Съвместната експозиция с живеещия в Ню Йорк оригинален български скулптор Косю Минчев продължава до 15 февруари.

Що се отнася до творбите на Кристо и Жан-Клод, имаме повече време. Изложбата „Опакованият Райхстаг (Проект за Берлин, 1971 – 1995) от 1986 г.“, придружена от колажи, фотографии, видеоматериали и архивни документи, продължава до 22 март. Както върно са забелязали от екипа на Националната галерия, силният творчески тандем успешно привлича вниманието на всякакви възрасти – от 1 до 99 години. Мотивирани сме да се включим в предстоящото на 7 февруари ателие и от думите на д-р Кирстен Хакенброх, директор и ръководител на отдел „Културна програма“ на „Гюте институт“ в София, която казва по време на откриването на изложбата: „Изкуството, подобно на демокрацията, е процес – понякога бавен, често оспорван, но винаги заслужаващ усилието да бъде следван“.

Снимки: Нева Дряноеска

На 8 февруари (неделя) от 10 до 10,50 ч. отдел „Образователни програми“ кани деца от 6 до 12 години на специален тур в изложбата „Отвъд маичното“ на чилийския художник Гийермо Лорка. Големите му платна ще отведат малките посетители във вълшебен свят, изпълнен с приказни сцени, митологични същества и красиви момичета.

Мястото е Национална галерия/Двореца на площад „Княз Александър I“ 1. Достъпът става чрез предварително записване.